UNIVERZITA KARLOVA
Filozofická fakulta
Ústav translatologie

Bakalářská práce

Karolína Klibániová

Komentovaný překlad vybraných kapitol knihy „Born a Crime: Stories from a South African Childhood“; Trevor Noah, Spiegel & Grau, 2016

Annotated Translation of Selected Chapters from “Born a Crime: Stories from a South African Childhood”; Trevor Noah, Spiegel & Grau, 2016

Praha 2019

Vedoucí práce: PhDr. David Mraček, Ph.D.

Zadání

Zadaný text přeložte do češtiny a svůj překlad doplňte překladatelským komentářem v rozsahu min. 20 normostran. V komentáři nejprve celkově charakterizujte výchozí text: uveďte, s jakým cílem byl text napsán a jaké stylistické postupy autor volí k dosažení svého záměru. Dále popište, na jaké problémy jste v překladu narazila, a zdůvodněte použité překladatelské postupy a nezbytné posuny, které jste v překladu provedla na úrovni lexika, syntaxe, a především v rovině stylistické. Postupujte přitom od celkové koncepce svého překladu k dílčím řešením. Komentář opatřete bibliografickým soupisem použitých primárních i sekundárních zdrojů, včetně internetových.

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Davidu Mračkovi, Ph.D., za vedení práce, cenné rady a připomínky a trpělivost při konzultacích. Mé díky dále patří Mgr. Danielu Petříčkovi za pomoc a rady v oblasti jihoafrické terminologie.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29.7.2019 *podpis*

Abstrakt

Cílem mé práce je překlad vybraných kapitol z knihy *Born a Crime* Trevora Noaha z angličtiny do češtiny a následná analýza překladu a zdrojového textu formou komentáře. Teoretická část se skládá z analýzy zdrojového textu, popisu zvolené metody překladu, typologie překladatelských problémů a typologie posunů v překladu.

Klíčová slova: překlad, překladatelská analýza, překladatelské postupy, překladatelské posuny, překladatelské problémy, styl, text, lexikum, syntax, Jihoafrická republika, apartheid, autobiografie, Trevor Noah

Abstract

The aim of this thesis is to translate selected chapters from Trevor Noah's book *Born a Crime* from English into Czech and to lay out an analysis of the source text and my translation. The theoretical part consists of the source text analysis, description of the selected translation method, typology of translation problems and typology of translation shifts.

Key words: translation, translation analysis, translation methods, translation shifts, translation problems, style, text, lexis, syntax, South Africa, apartheid, autobiography, Trevor Noah

Obsah

1 Úvod 6

2 Překlad 7

3 Komentář k překladu 25

3.1 Profil cílového textu 25

3.2 Představení výchozího textu 26

3.3 Překladatelská analýza 26

3.3.1 Vnětextové faktory 27

3.3.1.1 Vnětextové faktory: předmluvy 28

3.3.1.2 Vnětextové faktory: kapitoly 28

3.3.1.3 Vnětextové faktory: dopisy 29

3.4 Funkční a stylistický rozbor originálu 30

3.4.1 Předmluvy 30

3.4.2 Kapitoly 32

3.4.3 Dopisy 33

3.5 Metoda překladu 35

3.6 Překladatelské problémy a jejich řešení 36

3.6.1 Lexikální rovina 36

3.6.1.1 Idiomatické a expresivní výrazy 36

3.6.1.2 Pojmy z oblasti JAR 40

3.6.1.3 Citace 44

3.6.2 Syntaktická rovina 45

3.6.3 Kulturní neekvivalence 47

3.6.4 Nepřesnosti v originále 49

3.7 Typologie posunů 49

3.7.1 Konstitutivní posuny 50

3.7.2 Individuální posuny 51

4 Závěr 54

Seznam použité literatury 55

Příloha: výchozí text 58

1 Úvod

Náplní této bakalářské práce je překlad vybraných kapitol z knihy *Born a Crime* od jihoafrického komika a moderátora Trevora Noaha, který v současné době působí v USA. Kniha byla vydána v listopadu 2016 nakladatelstvím Spiegel & Grau. Popisuje Noahovo dětství v Jihoafrické republice v době apartheidu.

Tuto knihu jsem si zvolila pro překlad do češtiny, jelikož ji považuji za velice zajímavou, a to jak z tematického, tak z translatologického hlediska. Zvolený text je nejen poučný a informativní, ale i poutavý a zábavný. Navíc se jedná o dílo, které bylo napsáno a vydáno v USA, avšak tematizuje prostředí Jihoafrické republiky, z čehož vyvstávají četné překladatelské problémy.

Bakalářská práce se skládá ze dvou hlavních částí, a to z překladu anglického textu do českého jazyka a z komentáře k překladu. Pro překlad jsem zvolila dvě kapitoly knihy o celkové délce přibližně 20 normostran. Cílem je vytvořit funkční překlad, který bude na cílového čtenáře působit stejným způsobem, jako působil originál na čtenáře výchozího. V komentáři se věnuji nejprve profilu cílového textu, dále analýze výchozího textu podle Christiane Nordové. Na základě konfrontace výchozího textu s profilem překladu volím metodu překladu. Dále důkladně komentuji ústřední problémy, s nimiž jsem se při převodu textu do cílového jazyka potýkala, a uvádím, jakým způsobem jsem je řešila. V závěru práce také zmiňuji některé posuny, ke kterým při převodu textu z výchozího do cílového jazyka došlo.

2 Překlad

—

Apartheid byl dokonalou formou rasismu. Vyvíjel se několik století, již od roku 1652, kdy nizozemská Východoindická společnost zakotvila u mysu Dobré naděje a založila zde obchodní kolonii jménem Kaapstad, později přejmenovanou na Kapské město, kde odpočívaly posádky lodí směřujících z Evropy do Indie. Nizozemští kolonisté začali válčit s domorodci, aby nad nimi získali nadvládu, a později přijali soubor zákonů, díky kterým si je mohli podrobit a zotročit. Když Kapskou kolonii převzali Britové, potomci původních nizozemských osadníků zamířili do vnitrozemí a vytvořili si svou vlastní řeč, kulturu a zvyky. Postupně se z nich stal samostatný národ – Afrikánci, bílý africký kmen.

Britové sice otroctví oficiálně zrušili, ale v praxi fungovalo dál. Hlavním důvodem bylo to, že v polovině 19. století, během zdánlivě bezvýznamné zastávky na cestě na Dálný východ, narazilo pár kapitalistů na nejbohatší zásoby zlata a diamantů na světě a byl potřeba nespočet postradatelných mužů, kteří by se vydali do podzemí a všechno vytěžili.

Po pádu Britského impéria Afrikánci povstali a přivlastnili si Afriku jako své právoplatné dědictví. Vzhledem k rostoucí a neklidné černošské většině si jihoafrická vláda uvědomila, že pokud si chce udržet moc, bude potřebovat soubor nových a razantnějších nástrojů. Byla ustanovena formální komise, která měla v různých částech světa studovat institucionalizovaný rasismus. Komise se vydala do Austrálie, do Nizozemí i do Ameriky. Zjistila, co funguje a co ne. Po návratu sepsala zprávu. Na základě poznatků komise vláda vybudovala nejvyspělejší systém rasového utlačování v dějinách lidstva.

Apartheid byl policejní stát postavený na sledování lidí a na zákonech, jejichž účelem bylo udržet černé obyvatele pod absolutní kontrolou státu. Souhrn těchto zákonů měl přes tři tisíce stránek a vážil přibližně pět kilogramů, ale jejich hlavní myšlenku by pochopil snad každý Američan. Amerika si zažila násilné přemístění původních obyvatel do rezervací, zažila otroctví a následnou segregaci. Představte si, že se všechny tři tyto věci dějí jedné skupině lidí najednou. To byl apartheid.

—

DÍTĚ ZLOČINU

Vyrůstal jsem v Jižní Africe za apartheidu, což bylo nepříjemné, protože pocházím ze smíšené rodiny. Jediným míšencem v rodině jsem byl přitom já. Moje matka Patricia Nombuyiselo Noahová je černoška. Můj otec Robert je běloch. Je napůl Švýcar a napůl Němec, abych byl přesný, jak už Švýcaři a Němci bývají. Jedním z nejhorších zločinů, které mohl za apartheidu člověk spáchat, bylo zaplést se s člověkem jiné rasy. Asi nemusím dodávat, že moji rodiče tenhle zločin spáchali.

Míšení ras v jakékoliv společnosti založené na institucionalizovaném rasismu nejen zpochybňuje spravedlivost daného režimu, ale také poukazuje na jeho neudržitelnost a nesoudržnost. Navíc dokazuje, že se rasy mohou mísit, a že se navíc v mnoha případech mísit chtějí. A protože míšenci ztělesňují zpochybnění logiky takového režimu, křížení ras se stává větším hříchem než vlastizrada.

Lidi jsou lidi a sex je sex, a proto tento zákaz nikdy nikoho neodradil. V Jižní Africe se rodili malí míšenci již devět měsíců po tom, co na pláž ve Stolové zátoce dorazily první nizozemské lodě. Kolonisté si tady stejně jako v Americe vynucovali pohlavní styk na domorodých ženách, jak to ostatně kolonisté mají ve zvyku. Na rozdíl od Ameriky, kde byl kdokoliv s kapkou černé krve automaticky považován za černocha, byli v Jižní Africe míšenci řazeni do samostatné skupiny. Nebyli černí ani bílí, ale míšenci (anglicky colored, doslovně tedy „barevní“, pozn. překl.). Míšenci, černoši, běloši a Indové byli nuceni se úředně zaregistrovat jako příslušníci dané rasy. Na základě těchto klasifikací byly miliony lidí vystěhovány a přesunuty jinam. Indické komunity byly odděleny od komunit míšenců, které byly zase odděleny od černošských komunit. A všichni dohromady byli segregováni od bělošských komunit a odděleni od sebe navzájem nárazníkovými zónami v podobě pustin. Vláda vydala zákony zakazující pohlavní styk Evropanů s domorodci. Ty byly později upraveny na zákaz pohlavního styku bělochů s kýmkoliv, kdo nebyl bílý.

Vláda byla při vymáhání těchto nových zákonů ochotná zajít neuvěřitelně daleko. Trestem za jejich porušení bylo pět let ve vězení. Dokonce existovaly policejní oddíly, jejichž jediným úkolem bylo chodit od domu k domu a nahlížet do oken. Tato práce byla bezpochyby svěřována jen těm nejlepším policistům. A

běda, pokud objevili rasově smíšený pár. To pak policie vykopla dveře, vyvlekla dotyčné ven z domu, zbila je a následně zatkla. To tedy platilo alespoň pro toho z páru, kdo byl černý. S bělochem jednali spíše takto: „Podívejte se, do protokolu prostě uvedeme, že jste byl opilý, ale už to znovu nedělejte, jasné?“ Takhle to probíhalo, když se jednalo o bělocha s černoškou. Pokud nachytali při pohlavním styku černocha s běloškou, měl černoch štěstí, když ho neobvinili ze znásilnění.

Kdybyste se zeptali mé matky, jestli někdy přemýšlela o tom, jaké to může mít následky, když bude mít za apartheidu dítě s bělochem, odpověděla by vám, že ne. Moje matka prostě chtěla něco udělat, přišla na to jak, a potom to udělala. To, co udělala, by dokázal jen někdo s její odvahou. Když budete přemýšlet o všemožných důsledcích, nikdy nic neuděláte. I tak byl její čin šílený a lehkomyslný. To, že se nám tak dlouho dařilo využívat skuliny v systému, aniž by si toho někdo všiml, bylo jen díky obrovské dávce štěstí.

Za apartheidu všichni černoši pracovali na farmách, v továrnách nebo v dolech. Černošky pracovaly buď v továrnách, nebo jako služebné. Jiná možnost v podstatě nebyla. V továrně moje matka pracovat nechtěla. Vařila příšerně a nikdy by nevydržela celý den poslouchat příkazy nějaké bělošky. Jak už měla v povaze, vybrala si možnost, která nebyla na výběr. Udělala si kurz pro administrativní pracovníky a naučila se psát na stroji. Když se v té době učila černoška psát na stroji, bylo to, jako by se slepec učil řídit. Byla to sice obdivuhodná snaha, ale nebylo moc pravděpodobné, že by někdy dostala příležitost své dovednosti využít. Podle zákona byla úřednická a kvalifikovaná práce vyhrazena pro bělochy. Černoši na úřadech nepracovali. Moje matka byla ale rebelka a měla to štěstí, že se vzbouřila v tu pravou chvíli.

Na začátku osmdesátých let dvacátého století začala jihoafrická vláda provádět drobné reformy ve snaze utišit mezinárodní protesty proti porušování lidských práv a zvěrstvům, ke kterým za apartheidu docházelo. Vláda například učinila symbolické gesto tím, že začala nabírat černošské pracovníky na nižší úřednické pozice. Přijímali například lidi, co uměli psát na stroji. Matka přes pracovní agenturu získala místo sekretářky v nadnárodní farmaceutické společnosti Imperial Chemical Industries v Braamfonteinu na předměstí Johannesburgu.

V době, kdy nastupovala do práce, stále žila s mojí babičkou v Sowetu, což byla chudinská čtvrť, kam vláda mou rodinu přestěhovala několik desítek let předtím. Ale matka byla doma nešťastná, a když jí bylo dvaadvacet, utekla z domu do centra Johannesburgu. Mělo to jediný háček: černoši měli zakázáno tam bydlet.

Hlavním cílem apartheidu bylo udělat z Jižní Afriky zemi bělochů. Všichni černoši měli být připraveni o občanství v Jihoafrické republice a přesunuti do domoviny neboli do bantustanů, což byla částečně samosprávná území určená pro černošské obyvatelstvo.[1] Ve skutečnosti se jednalo o loutkové státy, které řídila vláda sídlící v Pretorii. Takzvaná bělošská země by ale nemohla fungovat bez černošské pracovní síly, která produkovala její bohatství. Proto museli mít černoši povoleno bydlet blízko bělošských oblastí v takzvaných townshipech, ghettech, jež vláda nechala vybudovat pro černošskou pracovní sílu. Jedním takovým ghettem bylo i Soweto. Černoši mohli v townshipech bydlet jen díky svému statusu zaměstnance. Pokud byl někomu tento status z nějakého důvodu odebrán, mohl být znovu deportován do domoviny.

Když někdo opouštěl svou čtvrť kvůli práci ve městě nebo z jiného důvodu, musel u sebe mít pas se svým identifikačním číslem, jinak mohl být zatčen. Také platil zákaz nočního vycházení: černoši se museli od určité hodiny zdržovat výhradně ve své čtvrti, pokud nechtěli riskovat zatčení. Mé matce to bylo jedno. Předsevzala si, že už se domů nikdy nevrátí, a tak zůstávala ve městě. Schovávala se a přespávala na veřejných toaletách, dokud se nenaučila bezpečně pohybovat městem od černých prostitutek, které se tam také rozhodly žít.

Mnoho z nich pocházelo z kmene Xhosa. Mluvily jazykem mé matky a ukázaly jí, jak ve městě přežívat. Naučily ji, že má chodit v uniformě služebné, aby se mohla pohybovat po městě, aniž by budila podezření. Také ji seznámily s bělochy, kteří byli ochotni pronajímat byty ve městě. Často to byli cizinci z Německa a Portugalska, kteří se o zákony nezajímali. Výměnou za stálé služby s radostí pronajímali byty prostitutkám, které pak měly kde bydlet a pracovat. Moje matka o takovou dohodu neměla zájem, ale díky své práci měla peníze na nájem. Jedna její kamarádka prostitutka ji seznámila s Němcem, který byl ochotný

[1] Ačkoliv byly bantustany ve většině případů pouze částečně samosprávná území, měly za cíl odebrat černochům občanství v JAR a s ním i veškerá občanská a politická práva. Všechny bantustany měly být postupně vyhlášeny, alespoň oficiálně, nezávislými státy. V roce 1970 byl vydán zákon zbavující černochy žijící v JAR jihoafrického občanství a přiřazující jim občanství v příslušném bantustanu (Bantu Homelands Citizenship Act of 1970).

poskytnout jí byt, u něhož byl uveden jako nájemník on. A tak se tam přestěhovala a koupila si několik uniforem pro služebné. Mnohokrát ji chytili a zatkli. Jednou to bylo proto, že u sebe po cestě z práce neměla pas, jindy zase proto, že se zdržovala v bělošské čtvrti po zákazu vycházení. Porušení povinnosti nosit u sebe pas se trestalo třiceti dny ve vězení nebo pokutou ve výši padesáti randů, což byla téměř polovina jejího měsíčního platu. Vždy dala dohromady potřebnou částku, zaplatila pokutu a pak si zase šla po svém.

Matčin tajný byt se nacházel ve čtvrti jménem Hillbrow. Bydlela v bytě číslo 203. Na opačném konci chodby bydlel v čísle 206 vysoký, hnědovlasý a hnědooký muž jménem Robert, napůl Švýcar a napůl Němec. Jižní Afrika měla jakožto bývalá obchodní kolonie vždycky rozsáhlou komunitu cizinců. Lidi si sem vždycky našli cestu. Žilo tu spoustu Němců a Nizozemců. Hillbrow bylo v té době prosperujícím centrem bohémského života. Byla to kosmopolitní a liberální čtvrť. Fungovaly tam galerie a undergroundová divadla, kde se umělci a interpreti odvážili před smíšeným obecenstvem kritizovat vládu. Fungovaly tam restaurace a noční kluby, z nichž mnohé vlastnili cizinci. Podniky měly smíšenou klientelu: černochy, kteří nenáviděli status quo, a bělochy, kterým jednoduše připadal směšný. Takoví lidé se také potají scházeli, většinou u někoho doma nebo v prázdných sklepích předělaných na kluby. Integrace byla ze své podstaty politickým aktem, ale tyhle schůzky neměly s politikou nic společného. Lidi se scházeli, bavili se a pořádali večírky.

Moje matka se do tohoto prostředí vrhla po hlavě. Neustále navštěvovala kluby a večírky, kde tančila a seznamovala se. Pravidelně chodila do věže Hillbrow Tower, jež byla v té době jednou z nejvyšších budov v Africe. Uvnitř se nacházel noční klub, který měl v nejvyšším patře otáčivý taneční parket. Byla to vzrušující doba, ale přesto to bylo nebezpečné. Některé restaurace a kluby úřady zavřely, jiné ne. Někdy návštěvníky a účinkující policie pozatýkala, jindy nikoliv. Bylo to o náhodě. Matka si nikdy nebyla jistá, komu může věřit a kdo by ji naopak mohl nahlásit policii. Sousedi se navzájem udávali. Přítelkyně bělochů v bytovém domě měly všechny důvody nahlásit, že mezi nimi žije černoška, nepochybně prostitutka. Navíc pro vládu pracovali i černoši. Její bílí sousedi si proto zase nemohli být jistí, že není špiónka předstírající, že je prostitutka, která se vydává za služebnou, a že nebyla do Hillbrow vyslána, aby donášela na

bělochy, kteří porušují zákon. Takhle funguje policejní stát – každý si o každém myslí, že pracuje pro policii.

Jelikož moje matka žila ve městě sama, nikomu nevěřila a nikdo zase nevěřil jí, začala trávit čím dál více času s člověkem, se kterým se cítila v bezpečí – s vysokým Švýcarem z bytu číslo 206 na konci chodby. Bylo mu šestačtyřicet. Jí bylo čtyřiadvacet. On byl tichý a odměřený, ona divoká a odvázaná. Chodila k němu do bytu na kus řeči, vyráželi spolu na undergroundové večírky a tancovali v nočním klubu s otáčivým tanečním parketem. Rozuměli si.

Vím, že mého otce a matku pojilo opravdové pouto a citový vztah. Viděl jsem to na nich. Ale nevím, nakolik se skutečně milovali, a do jaké míry byli pouze přátelé. Na takové věci se děti neptají. Vím jen, že jednoho dne za ním přišla se svým návrhem.

„Chci si pořídit dítě," řekla mu.

„Já nechci děti," odpověděl.

„Já po tobě ale nechci, abys se mnou měl dítě. Chci, abys mi pomohl pořídit si vlastní dítě. Od tebe chci jen sperma."

„Jsem katolík," namítl. „Katolíci takové věci nedělají."

„Víš ale, že bych se s tebou mohla vyspat a zmizet?" odvětila. „Nikdy by ses nedozvěděl, jestli máš někde dítě nebo ne. Ale to já nechci. Pocti mě svým souhlasem, abych mohla žít s klidem v duši. Chci mít dítě a chci ho od tebe. Budeš ho moct vídat, jak často budeš chtít, a nebudeš mít žádné povinnosti. Nemusíš s ním mluvit. Nemusíš za něj nic platit. Jen mi to dítě udělej."

Tenhle muž s ní rodinu moc zakládat nechtěl a ani s ní rodinu podle zákona mít nemohl, ale o to víc to matku lákalo. Měla zájem o dítě, ne o muže, který by jí rozhodoval o životě. Co se týče mého otce, vím, že dlouho matčin návrh odmítal. Časem ale souhlasil. Proč, na to asi nikdy nebudu znát odpověď.

Dvacátého února 1984, devět měsíců po tom, co otec souhlasil, matka nastoupila do nemocnice v Hillbrow na plánovaný císařský řez. Čekala dítě s mužem, se kterým se nemohla ukázat na veřejnosti, a s rodinou se nestýkala, takže byla sama. Doktoři ji odvedli na porodní sál, rozřízli jí břicho, sáhli dovnitř a vytáhli napůl bílé, napůl černé miminko, které porušovalo mnoho zákonů, předpisů a nařízení – byl jsem dítě zločinu.

Když mě doktoři přivedli na svět, následoval trapný okamžik: „Teda…," divili se. „To dítě má ale opravdu světlou pleť." V porodní místnosti nebyl žádný muž, který by se k dítěti přihlásil.

„Kdo je jeho otec?" zeptali se.

„Jeho otec je ze Svazijska," odpověděla matka. Měla tím na mysli malé vnitrozemské království na východě jižní Afriky.

Nejspíš věděli, že lže, ale rozhodli se tomu nevěnovat pozornost, protože potřebovali nějaké vysvětlení. Za apartheidu se na rodném listu uvádělo všechno: rasa, kmen, národnost. Všechno muselo být zařazeno do určité kategorie. Moje matka lhala a tvrdila, že jsem se narodil v KaNgwane, v malé částečně suverénní domovině pro Svazijce žijící v Jižní Africe. Takže na mém rodném listu nestojí, že jsem z kmene Xhosa, což technicky vzato jsem. A není tam napsáno ani to, že jsem Švýcar, protože by to vláda nepovolila. Je tam napsáno pouze, že jsem z cizí země.

Můj otec není na mém rodném listě uveden. Oficiálně nikdy mým otcem nebyl. A jelikož moje matka drží slovo, připravila se předem na to, že otec nebude součástí mého života. Pronajala si byt ve čtvrti Joubert Park sousedící s Hillbrow. Tam mě vzala, když ji propustili z nemocnice. Následující týden ho šla navštívit, ale bez miminka. Překvapilo ji, když se zeptal, kde jsem já. „Říkal jsi, že nechceš být součástí jeho života," odvětila. A předtím opravdu nechtěl. Jenže poté, co jsem se narodil, si uvědomil, že nedokáže nebýt součástí života svého syna, který bydlí hned za rohem. Tak se z nás tří stala jakási rodina, jak jen to bylo v naší zvláštní situaci možné. Bydlel jsem s matkou. Když to šlo, tajně jsme navštěvovali otce.

Většina dětí je důkazem toho, že se jejich rodiče měli rádi. Já jsem byl důkazem toho, že spáchali zločin. Se svým otcem jsem mohl trávit čas jen uvnitř. Když jsme vyšli z domu, musel být na opačné straně ulice. S matkou jsme často chodili do Joubert Parku, což byl takový johannesburský Central Park. Byly tam krásné zahrady, ZOO a daly se tam hrát obří šachy s šachovými figurkami o velikosti člověka. Matka mi vyprávěla, že jednou, když jsem byl ještě batole, se můj otec pokusil jít s námi. Byli jsme v parku a on si od nás udržoval uctivou vzdálenost. Já jsem se rozběhl za ním a křičel: „Tati! Tati! Tati!" Lidé se po nás začali otáčet. On zpanikařil a utekl. Myslel jsem si, že je to hra, a snažil jsem se ho dohnat.

S matkou jsem taky nikam nemohl chodit, protože dítě se světlou pletí ve společnosti černé matky by upoutalo nechtěnou pozornost. Jako novorozeně mě mohla zabalit a vzít mě s sebou kamkoliv, ale to za chvíli už nebylo možné. Byl jsem obrovské miminko, opravdu obří dítě. Když mi byl jeden rok, vypadal jsem na dva. Když mi byly dva, vypadal jsem na čtyři. Nešlo mě nijak schovat.

Moje matka, stejně jako se jí to povedlo s bytem a s uniformami pro služebné, našla skulinu v systému. Být mulat (mít jednoho černého a jednoho bílého rodiče) bylo nelegální, ale být míšenec (mít oba rodiče míšence) nelegální nebylo. Takže se se mnou matka pohybovala po světě jako s míšencem. Našla jesle ve čtvrti obývané míšenci, kam mě mohla odložit, když byla v práci. V našem paneláku bydlela míšenka jménem Queen. Matka ji brávala s námi, když jsme chtěli jít do parku. Queen chodila vedle mě a tvářila se, že je moje matka, a moje opravdová matka šla pár kroků za námi a dělala, že je služebná míšenky kráčející před ní. Mám desítky fotek, na kterých jdu vedle ženy, která vypadá jako moje matka, ale ve skutečnosti jí není. Moje matka je černoška stojící za námi, která vypadá jako náhodný kolemjdoucí, jenž se nedopatřením ocitl v záběru. Když s námi zrovna nemohla jít žádná míšenka, matka se odvážila jít se mnou na procházku sama. Vodila mě za ruku, nebo mě držela v náručí, ale když se objevila policie, musela mě dát na zem a předstírat, že nejsem její syn, jako kdybych byl pytlík marijánky.

Když jsem se narodil, matka se se svou rodinou neviděla už tři roky. Chtěla ale, abych se s její rodinou seznámil a aby oni poznali mě, a tak se k nim zbloudilá dcera vrátila. Bydleli jsme ve městě, ale někdy jsem trávil i celé týdny s babičkou v Sowetu, často o prázdninách. Mám na to místo tolik vzpomínek, že mi to připadá, jako bychom tam bydleli také.

Soweto bylo navrženo tak, aby šlo jednoduše vybombardovat. Až tak dobře měli tvůrci apartheidu vše promyšlené. Naše čtvrť byla sama městem, kde bydlel téměř milion lidí. Ven a dovnitř vedly pouze dvě silnice. To proto, aby nás armáda dokázala udržet uvnitř a potlačit jakékoliv povstání. A kdyby se ty opice někdy vzbouřily a pokusily se dostat ze své klece ven, přiletí vzdušné síly a všechny je sejmou. Když jsem vyrůstal, neuvědomoval jsem si, že moje babička bydlí přesně uprostřed terče.

I když nebylo lehké pohybovat se po městě, zvládali jsme to. V ulicích bylo dost černochů, bělochů i míšenců, kteří byli na cestě do práce a z práce,

takže jsme se vmísili do davu. Ale do Soweta mohli jen černoši. Tam bylo mnohem těžší schovat někoho, kdo vypadal jako já, a vláda měla vše pod přísnějším dohledem. V oblastech pro bělochy se člověk setkal s policií jen zřídkakdy. Když už jste na někoho narazili, jednalo se o kamarádského policistu v košili s límečkem a naželhlených kalhotách. Kdežto policie v Sowetu byla jako okupační armáda. Nenosili košile s límečkem, zato měli vojenskou výstroj. Byli militarizovaní. Pracovali ve skupinách, kterým se říkalo přepadové jednotky, protože se vždycky objevily z ničeho nic v obrněných transportérech, kterým jsme říkali Hippos (Hroši). Byly to tanky s obrovskými pneumatikami a po stranách měly otvory, z nichž se střílelo. S Hippos si člověk nezahrával. Jakmile někdo takové vozidlo spatřil, bral nohy na ramena. To byl prostě fakt. Township byl v neustálém stavu povstání – lidé vždycky někde pochodovali nebo protestovali a bylo nutné, aby se proti nim zasáhlo. Když jsem si hrál u babičky doma, slýchával jsem výstřely, výkřiky, jak demonstranty rozhánějí slzným plynem.

Moje vzpomínky na Hippos a přepadové jednotky pochází z doby, kdy mi bylo pět nebo šest let a apartheid se konečně začal rozpadat. Předtím jsem nikdy policii neviděl, protože jsme nemohli riskovat, že by mě policie zahlédla. Kdykoliv jsme se vypravili do Soweta, babička mě odmítala pouštět ven. Když mě hlídala, bylo to samé „Ne, ne, ne. Já ho ven nepustím." Na zahradě za zdí jsem si hrát mohl, ale na ulici ne. A právě na ulici si hrál zbytek holek a kluků. Moje sestřenice a bratranci, děti ze sousedství, vždycky otevřeli bránu, vyrazili, volně si pobíhali a vrátili se za soumraku. Prosíval jsem babičku, aby mě pustila s nimi.

„Prosím. Prosím tě, můžu si jít hrát se sestřenicemi a bratranci?"

„Ne! Seberou tě!"

Dlouho jsem si myslel, že mě mají ukrást ostatní děti, ale ona mluvila o policii. Policie mohla rodině sebrat dítě. A taky že děti rodinám brala. Pokud se dítě pohybovalo v oblasti, v níž děti dané barvy pleti neměly co dělat, vláda si mohla napochodovat k rodičům domů, sebrat jim opatrovnictví a poslat dítě do sirotčince. Dohled na townshipy vládě umožňovala síť takzvaných *impipiů*, což byli anonymní donašeči, kteří vládu informovali o podezřelých aktivitách. Dále tu byli ještě *blackjackové*, tedy černoši, kteří pracovali pro policii. Babiččin soused byl blackjack. Když mě pašovala k sobě domů a zase ven, musela se vždycky ujistit, že se nedívá.

Babička dodnes vzpomíná na to, jak jsem měl ve třech letech po krk vězeňského života, vykopal jsem díru pod bránou na příjezdové cestě, protáhl se skrz ni a utekl. Všichni zpanikařili. Vyslali pátrací četu, která mě našla. Vůbec jsem netušil, jakému nebezpečí jsem všechny vystavil. Moje rodina mohla být deportována, babičku mohli zatknout, matka mohla jít do vězení a mě by pravděpodobně bývali poslali do dětského domova pro děti smíšeného původu.

A tak mě drželi uvnitř. Kromě několika procházek v parku se většina střípků vzpomínek, které mám z dětství, odehrává uvnitř – vzpomínky na to, jak jsem s matkou v jejím malém bytě, nebo sám u babičky doma. Neměl jsem žádné kamarády. Žádné děti kromě sestřenic a bratranců jsem neznal. Ne že bych byl osamělé dítě – dovedl jsem být sám. Četl jsem si, hrál jsem si s hračkou, kterou jsem zrovna měl, vymýšlel jsem imaginární světy. Žil jsem ve své hlavě. Stále žiju ve své hlavě. I dnes se dokážu bez problému sám zabavit na celé hodiny. Musím si připomínat, že mám být mezi lidmi.

Samozřejmě jsem nebyl jediné dítě, které se za apartheidu narodilo černému a bílému rodiči. Když dnes cestuji po světě, často se setkávám s dalšími jihoafrickými míšenci. Naše příběhy mívají stejný začátek. Jsme přibližně stejně staří. Rodiče se seznámili na nějakém undergroundovém večírku v Hillbrow nebo v Kapském městě. Bydleli v bytě psaném na někoho jiného. Jediným rozdílem je, že téměř ve všech případech odešli. Bílý rodič je propašoval přes Lesotho nebo Botswanu a vyrůstali v exilu, v Anglii, Německu nebo ve Švýcarsku, protože být smíšenou rodinou za apartheidu bylo opravdu neúnosné.

Když byl prezidentem zvolen Mandela, konečně jsme mohli žít svobodně. Lidé se začali vracet z exilu. S prvním takovým člověkem jsem se seznámil, když mi bylo asi sedmnáct. Odvyprávěl mi svůj příběh a já na to: „Počkat, cože? Chceš tím říct, že jsme mohli odjet? Že ta možnost tu byla?“ Představte si, že vás někdo vystrčí z letadla. Spadnete na zem, zlámete si všechny kosti, jdete do nemocnice, uzdravíte se, přenesete se přes to a po čase celou věc hodíte za hlavu. A pak vám někdo prozradí, že existují padáky. Tak takhle nějak jsem si připadal. Nedokázal jsem pochopit, proč jsme zůstali. Šel jsem rovnou domů a zeptal se na to matky.

„Proč? Proč jsme prostě neodešli? Proč jsme neodjeli do Švýcarska?“

„Protože nejsem Švýcarka,“ odvětila stejně tvrdohlavě jako vždycky. „Tohle je moje země. Co bych ji opouštěla?“

—

Apartheid měl v sobě navzdory své síle zabudované osudové chyby, počínaje tím, že celý systém nikdy nedával smysl. Rasismus totiž žádnou logiku nemá. Však považte sami: Číňané byli v Jižní Africe považováni za černé. Nemyslím tím, že pobíhali po Jižní Africe a chovali se jako černoši. Byli to stále Číňané. Ale na rozdíl od Indů zde nebylo tolik Číňanů, aby si zasloužili vlastní kategorii. Jakkoli byla pro apartheid typická propracovanost a snaha o přesnost, vláda nevěděla, kam osoby čínského původu zařadit, a tak usoudila: „Hm, prostě jim budeme říkat černí. Bude to tak jednodušší.“
Zajímavé je, že Japonci byli považováni za bělochy. Důvodem bylo to, že si jihoafrická vláda chtěla s Japonskem udržet dobré vztahy, aby mohla importovat jejich luxusní auta a elektroniku. Takže Japonci měli čestný status bělochů, zatímco Číňané zůstali černí. Rád si představuji, jaké by to bylo být jihoafrickým policistou, který pravděpodobně nedokázal rozeznat Číňana od Japonce, ale jehož úkolem bylo zajistit, aby lidé nesprávné barvy pleti nedělali to, co nemají. Kdyby viděl Asiata sedět na lavičce vyhrazené pro bělochy, co by asi řekl?

„Hele, koukej zmizet z té lavičky, ty Číňane!“

„No dovolte, já jsem Japonec.“

„Tak to se omlouvám, pane. Nemyslel jsem to rasisticky. Přeji příjemné odpoledne.“

—

SKULINY

Matka mi říkávala: „Pořídila jsem si tě, protože jsem chtěla mít někoho, koho budu milovat a kdo bude mou lásku bezpodmínečně opětovat. A pak jsem porodila nejsobečtějšího zmetka na zemi a ten pořád jenom brečel a jedl a kadil a říkal: ‚Já, já, já, já, já.‘“

Moje matka si myslela, že mít dítě bude stejné jako mít partnera, jenže když se dítě narodí, je středem svého vlastního vesmíru a není schopné vnímat nic jiného než svá přání a potřeby. A já jsem nebyl jiný. Byl jsem nenasytné dítě. Hltal jsem knihy a chtěl jsem víc a víc a víc. Žral jsem jako prase. Podle toho,

kolik jsem toho snědl, jsem měl být obézní. V jednu chvíli si moje rodina myslela, že mám tasemnici. Kdykoliv jsem jel na prázdniny k příbuzným, matka mě u nich vyložila s taškou rajčat, cibule a brambor a s velkým pytlem kukuřičné mouky. Tímto způsobem předcházela stížnostem na moji návštěvu. U babičky doma jsem vždycky dostal přidáno, na rozdíl od ostatních dětí. Babička mi vždycky dala hrnec se slovy: „Dojez to.“ Pokud se vám nechtělo mít nádobí, stačilo zavolat Trevora. Říkali mi rodinná popelnice. Jedl jsem a jedl a jedl.

Navíc jsem byl hyperaktivní. Toužil jsem po neustálé stimulaci a aktivitě. Když jsem jako batole šel po chodníku, bylo nutné mě pevně držet za paži, jinak jsem vystartoval plnou parou směrem k silnici. Miloval jsem, když mě někdo honil. Myslel jsem si, že to je hra. Staré babičky, které matka najala, aby se o mě staraly, když byla v práci, jsem dohnal k slzám. Když matka přišla domů, plakaly. „Končím. Tohle nedokážu. Váš syn je tyran.“ Stejné to bylo s učiteli ve škole i s učiteli v nedělní škole. Pokud jste se mi nevěnovali, byli jste v maléru. Nechoval jsem se k lidem špatně. Nefňukal jsem a nebyl jsem rozmazlený. Měl jsem vybrané způsoby. Akorát jsem překypoval energií a přesně jsem věděl, co chci dělat.

Matka mě brávala do parku, aby mě uhonila k smrti a vyčerpala. Vzala frisbee, hodila ho a já jsem běžel, chytil ho a přinesl ho zpět. A znovu a znovu a znovu. Občas házela tenisový míček. Psi černochů neaportují; psovi černocha se nic nehází, pokud to není jídlo. To, že mě matka trénovala jako psa, mi došlo, až když jsem začal chodit do parku s bělochy a jejich domácími mazlíčky.

Když se nepodařilo moji přebytečnou energii spálit, projevovala se obecně zlobením a neposlušností. Byl jsem hrdý na to, že jsem byl prvotřídní vtipálek. Všichni učitelé ve škole používali zpětné projektory, za pomoci kterých promítali při hodinách poznámky na zeď. Jednou jsem prošel všechny třídy a ze všech projektorů jsem vyndal lupu. Jindy jsem zase vyprázdnil hasicí přístroj do školního piana, protože jsem věděl, že další den bude součástí školního shromáždění hudební vystoupení. Pianista se posadil, zahrál první tón a *prsk*, všechna pěna vyletěla z piana ven.

Dvě věci, které jsem miloval nejvíc, byly nože a oheň. Neskonale mě fascinovaly. Nože byly prostě bezva. Sbíral jsem nože ze zastaváren a z garážových výprodejů: zavírací nože, motýlky, nůž Rambo, nůž Krokodýl Dundee. Oheň byl ale nejlepší. Miloval jsem oheň, obzvláště pak ohňostroje.

V listopadu se slavívala Noc Guye Fawkese a matka každý rok koupila tunu raket; byl to takový malý arsenál. Uvědomil jsem si, že bych mohl ze všech raket vyndat střelný prach a vyrobit jednu vlastní obří raketu. Jednoho odpoledne jsem přesně tohle dělal, blbnul jsem s bratrancem a plnil jsem prázdný květináč obrovskou kupou střelného prachu, když mi padly do oka petardy Black Cat. Bezvadné na nich bylo to, že místo toho, abyste je odpálili, jste je mohli přelomit na půl, zapálit a udělat si z nich takový miniplamenomet. Uprostřed budování kupy střelného prachu jsem se zastavil, začal jsem si hrát s petardami a nějakým způsobem se mi podařilo upustit do střelného prachu sirku. Celé to explodovalo a vystřelilo mi do obličeje obří ohnivou kouli. Mlungisi vykřikl a moje matka v panice vyběhla na zahradu.

„Co se stalo?!“

Snažil jsem se dělat jakoby nic, i když jsem v obličeji stále cítil žár ohnivé koule. „Ale nic. Nic se nestalo.“

„Ty sis hrál s ohněm?!“

„Ne.“

Matka zavrtěla hlavou. „Víš co? Zbila bych tě, ale Ježíš už tvoje lži odhalil.“

„Co?“

„Běž do koupelny a podívej se na sebe.“

Šel jsem na toaletu a podíval se do zrcadla. Chybělo mi obočí a dva tři centimetry vlasů nad čelem jsem měl úplně sežehlé.

Z pohledu dospělého člověka jsem byl destruktivní a nezvladatelný, ale jako dítě jsem to tak nevnímal. Nikdy jsem nechtěl nic zničit. Chtěl jsem tvořit. Nesnažil jsem se spálit si obočí, chtěl jsem rozdělat oheň. Nerozbíjel jsem zpětné projektory, vytvářel jsem chaos, abych viděl, jak budou lidi reagovat.

A nemohl jsem si pomoct. Děti trpí takovou kompulzivní poruchou, která je nutí dělat věci, jimž samy nerozumí. Dítěti můžete říct: „Ne aby tě napadlo kreslit na zeď. Můžeš kreslit na tenhle papír. Můžeš kreslit do téhle knížky. Můžeš kreslit na jakýkoli povrch chceš, ale nekresli, nepiš ani nemaluj po stěně.“ Dítě se vám podívá zpříma do očí a řekne: „Dobře.“ O deset minut později kreslí na zeď. Vy začnete křičet: „Proč sakra kreslíš po zdi?!“ Dítě se na vás podívá a upřímně nemá ponětí, proč na tu zeď kreslilo. Pamatuji si, že jsem měl jako dítě tenhle pocit pořád. Pokaždé, když jsem za trest dostával od matky výprask,

jsem si v duchu říkal: *Proč jsem to udělal? Vždyť jsem věděl, že to nemám dělat. Řekla mi, ať to nedělám.* A když bylo po všem, řekl jsem si: *Odteď už budu hrozně hodný. Už nikdy v životě neudělám nic špatného. Už nikdy, nikdy, nikdy, nikdy, nikdy. A abych nezapomněl na to, že už nemám dělat nic špatného, radši něco napíšu na zeď, abych si to pamatoval...* a pak jsem vzal do ruky pastelku a dal se do toho znovu. A nikdy jsem nechápal proč.

Můj vztah s matkou byl jako vztah poldy a kriminálníka ve filmu – neúnavný detektiv a mazaný zločinecký génius, kterého je detektiv odhodlaný chytit. Jsou velcí rivalové, ale zatraceně hodně se respektují a z nějakého důvodu se postupně začnou mít rádi. Někdy mě matka chytila, ale většinou jsem byl o krok napřed a ona na mě pořád vrhala zlé pohledy. *Jednou, chlapečku. Jednou tě chytím a zabásnu tě až do konce života. Na to jsem jí odpovídal kývnutím. Přeji hezký večer, strážníku*. Takové bylo celé moje dětství.

Moje matka se mě věčně snažila udržet na uzdě. Postupně přicházela s čím dál sofistikovanější taktikou. Mojí výhodou bylo mládí a energie, její zase mazanost. Dokázala vymyslet různé způsoby, jak mě postavit do latě. Jednou v neděli jsme byli v obchodě, kde měli vystavenou hromadu jablek v karamelu. Jablka v karamelu jsem miloval, takže jsem matku celou dobu otravoval. „Prosím, můžu si vzít jablko v karamelu? Prosím, můžu si vzít jablko v karamelu? Prosím, můžu si vzít jablko v karamelu? Prosím, můžu si vzít jablko v karamelu?“

Když jsme měli nakoupeno a matka zamířila k pokladně, konečně se mi ji podařilo udolat. „No dobře,“ řekla. „Běž si pro to jablko.“ Vyběhl jsem, vzal jsem jablko v karamelu, doběhl jsem zpátky a položil ho na pult u pokladny.

„Ještě tohle jablko v karamelu, prosím,“ řekl jsem.

Prodavač na mě vrhl nedůvěřivý pohled. „Počkej, až budeš na řadě, chlapče. Ještě obsluhuju tuhle paní.“

„Ne,“ řekl jsem. „Ona mi ho kupuje.“

Matka se na mě otočila. „Kdo ti ho kupuje?“

„Ty mi ho kupuješ.“

„Ale to ne. Proč ti ho nekoupí tvoje matka?“

„Cože? Moje matka? Ty jsi přeci moje matka.“

„Já že jsem tvoje matka? Ne, já nejsem tvoje matka. Kde máš matku?“

Byl jsem hrozně zmatený. „To ty jsi moje matka.“

Prodavač se na ni podíval, pak zpátky na mě a znovu na ni. Matka pokrčila rameny, jako kdyby říkala: *Nemám tušení, o čem ten kluk mluví.* Potom se na mě podívala, jako kdyby mě viděla poprvé v životě.

„Neztratil ses, chlapečku? Kde máš maminku?“

„Ano,“ přidal se prodavač. „Kde máš maminku?“

Ukázal jsem na svou matku. „Tohle je moje maminka.“

„Cože? Tohle nemůže být tvoje matka, chlapče. Vždyť je černá. Copak to nevidíš?“

Matka zavrtěla hlavou. „Chudák chlapeček míšenec ztratil matku. Taková smůla.“

Zpanikařil jsem. Zbláznil jsem se? Copak to není moje matka? Dal jsem se do breku. „*Ty* jsi moje matka. *Ty* jsi moje matka. *Ona* je moje matka. *Ona* je moje matka.“

Znovu pokrčila rameny. „To je tak smutné. Doufám, že svou matku najde.“

Prodavač přikývl. Zaplatila mu, popadla nákup a vyšla ven z obchodu. Já jsem nechal jablko jablkem, plačky jsem vyběhl za ní a dohnal ji u auta. Otočila se na mě s hysterickým smíchem, jako že mě pěkně dostala.

„Proč brečíš?“ zeptala se mě.

„Protože jsi řekla, že nejsi moje matka. Proč jsi řekla, že nejsi moje matka?“

„Protože jsi pořád mlel o tom jablku v karamelu. A teď si sedni do auta. Jedeme.“

Když mi bylo sedm nebo osm let, byl jsem už moc chytrý na to, aby mě dokázala obelstít, a tak změnila taktiku. Náš život se proměnil v soudní drama, ve kterém se dva právníci neustále dohadují o skulinách a formalitách. Matka byla chytrá a měla ostrý jazyk, ale já jsem byl při hádkách pohotovější. Rozčilovalo ji to, protože se mnou nedokázala držet krok. A tak mi začala psát dopisy. Mohla se tak jasně vyjádřit a nehrozilo, že dojde ke slovní přestřelce. Když jsem měl zrovna dělat nějaké domácí práce, našel jsem po příchodu domů pod dveřmi zasunutou obálku, jako kdyby byla od pana domácího.

Drahý Trevore,

„Děti, poslouchejte vždy své rodiče – tak se to Pánu líbí.“

– Koloským 3:20[2]

Jakožto od svého dítěte a zároveň mladého muže od Tebe očekávám určité věci. Musíš si uklízet pokoj. Musíš v domě udržovat čistotu. Musíš se starat o školní uniformu. Prosím Tě, mé dítě, žádám Tě. Respektuj má pravidla, abych mohla na oplátku respektovat já Tebe. Teď Tě žádám, abys prosím umyl nádobí a vyplevelil zahradu.

S úctou
Máma

Domácí práce jsem splnil, a pokud jsem měl co říct, odepsal jsem jí. Protože matka pracovala jako sekretářka a já jsem každý den po škole trávil celé hodiny v její kanceláři, hodně jsem se toho naučil o obchodní korespondenci. Byl jsem na své dopisovací schopnosti nesmírně pyšný.

Věc: domácí práce

Drahá mami,
odpoledne jsem obdržel Tvé psaní. S radostí Ti oznamuji, že jsem nádobí začal mýt v předstihu a budu pokračovat asi za hodinu. Všimni si prosím, že zahrada je mokrá, a proto nyní nemůžu vytrhat plevel, ale ujišťuji Tě, že úkol splním do konce týdne. Také naprosto souhlasím s Tvým vyjádřením ohledně toho, jak velký respekt projevuji, a slibuji, že svůj pokoj budu udržovat v uspokojivém stavu.

S úctou
Trevor

Takto vypadaly naše zdvořilé dopisy. Když jsme se hádali opravdu a naplno nebo když jsem měl malér ve škole, čekalo na mě doma vyčítavější psaní.

Drahý Trevore,
„Nerozumnost vězí v srdci dítěte, trestající metla ji však vyžene."
– Přísloví 22:15[3]

[2] FLEK, Alexandr, 2009. *Bible: překlad 21. století.* [online] 1.vyd. Praha: Biblion, 2009 [cit. 2019-02-01]. Dostupné z: http://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=koloskym

Toto pololetí nosíš ze školy skutečně neuspokojivé známky a během vyučování i nadále rušíš a neprojevuješ dostatek úcty. Z tvého jednání je jasně vidět, že mě nerespektuješ. Nerespektuješ své učitele. Nauč se ve svém životě respektovat ženy. Stejným způsobem, jakým se chováš ke mně a ke svým učitelkám, se budeš chovat i k ostatním ženám. Když se svému neuctivému chování co nejdříve odnaučíš, bude z tebe lepší muž. Vzhledem ke svému chování máš na týden domácí vězení. Budeš bez televize a videoher.

S úctou
Máma

Takový trest mi samozřejmě připadal naprosto nefér. To jsem pak dopis vzal a šel si to s ní vyříkat.

„Můžu si s tebou promluvit o tomhle?“

„Ne. Pokud chceš odpověď, musíš napsat dopis.“

Šel jsem do svého pokoje, vzal si pero a papír, posadil se k pracovnímu stolku a její argumenty jeden po druhém rozebral.

Věc: školní prospěch

Drahá mami,
zaprvé, toto pololetí bylo obzvláště těžké, a proto je od tebe nesmírně nefér říct, že dostávám špatné známky, zvláště když vezmu v úvahu to, že ty sama jsi ve škole nebyla moc dobrá a já jsem koneckonců tvým produktem, takže jsi částečně na vině ty, protože když škola nešla tobě, proč by měla jít mně, když máme stejné geny. Babička mi vždycky vypráví o tom, jak jsi byla neposlušná, takže neposlušnost jsem očividně taky zdědil po tobě, a proto si myslím, že není správné ani spravedlivé, abys říkala takové věci.

S úctou
Trevor

Pak jsem jí dopis zanesl a stál jsem u ní a čekal, až ho dočte. Vždycky ho roztrhala a hodila do koše. „Blbost! Tohle je blbost!“ Nato se do mě pustila a já

[3] FLEK, Alexandr, 2009. *Bible: překlad 21. století.* [online] 1.vyd. Praha: Biblion, 2009 [cit. 2019-02-01]. Dostupné z: http://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=prislovi

jsem jí řekl: „Takhle teda ne. Musíš napsat dopis.“ Pak jsem šel k sobě do pokoje a čekal, až mi odepíše. Někdy se to táhlo celé dny.

Psaní dopisů bylo vyhrazeno pro menší neshody. Když šlo o velké prohřešky, matka se uchýlila k výprasku. Když přišlo na kázeňské tresty, byla moje matka stejně jako většina černých jihoafrických rodičů ze staré školy. Když jsem zašel příliš daleko, sáhla po opasku nebo rákosce. Tak to prostě v té době chodilo. Skoro u všech mých kamarádů doma to fungovalo stejně.

Kdybych jí dal tu možnost, dostal bych od matky pořádně na zadek, ale nikdy mě nedokázala chytit. Babička mi říkala „antilopa“, jelikož je to druhý nejrychlejší pozemní savec na světě – je to takový jelen, kterého loví gepardi. Matka se musela proměnit v partyzánku. Bleskově mi dala co proto všude, kde se jí to podařilo, opaskem nebo třeba botou.

Jedna věc, za kterou jsem matku respektoval, bylo to, že mě nikdy nenechala na pochybách, za co výprask dostávám. Nešlo o vztek ani zlobu. Šlo o disciplínu, kterou po mě požadovala, protože mě milovala. Matka byla sama na výchovu malého ztřeštěnce. Ničil jsem piana. Kadil jsem na zem. Něco jsem podělal, ona mě za to zbila a nechala mě vybrečet a potom přišla ke mně do pokoje s obřím úsměvem na tváři a řekla: „Jsi připravený na večeři? Pokud se chceme dívat na *Rescue 911,* musíme si pospíšit. Jdeš?“

„Cože? Co jsi to za psychopatku? Vždyť jsi mě právě zbila!“

„Ano. Protože jsi udělal něco, cos neměl. To ale neznamená, že už tě nemám ráda.“

„Co?“

„Podívej, copak jsi neudělal něco špatného?“

„Udělal.“

„A pak jsem ti napráskala. Ale teď je po všem, tak co bys tady seděl a brečel? Devět set jedenáctka začíná. William Shatner čeká. Tak jdeš, nebo ne?“

3 Komentář k překladu

3.1 Profil cílového textu

V tomto oddílu si určuji fiktivní zadání překladu, tedy v jaké formě by přeložený text mohl být teoreticky publikován. Zadání překladu by měl mít překladatel určené ještě předtím, než se začne věnovat samotnému překladu, jelikož mu může pomoct při rozhodování u problematických úseků textu.

Vzhledem k tomu, že překládám pouze dvě necelé kapitoly z celé knihy, je potřeba se nejdříve zamyslet nad tím, zda by vybrané části knihy mohly vyjít i jako samostatný text, nebo pouze jako součást celé publikace. Jelikož každá kapitola začíná krátkou předmluvou, ve které je popsán historický a společenský kontext relevantní pro příběhy, na které Noah vzpomíná v dané kapitole, a děj knihy napříč kapitolami není zcela lineární, ale jedná se spíše o sérii samostatných příběhů a anekdot, zvolené úryvky jsou sémanticky celistvé, a proto by mohly vyjít i samostatně, například v časopiseckém speciálu zaměřeném na Afriku. Nabízí se například dvouměsíčník Týden Historie, který se snaží čtivě přiblížit českou i světovou historii, mimo jiné za asistence zasvěcených publicistů a spisovatelů.

Překlad celé knihy jako celku by mohl vyjít v jednom z českých nakladatelství (např. Fragment, Práh, Grada). V češtině od Noaha zatím nic vydáno nebylo. *Born a Crime* je jeho první publikací, která v angličtině poprvé vyšla v roce 2016. V roce 2019 se očekává vydání speciální edice pro mládež, která nemá obsahovat nevhodné výrazy a vulgarismy. Pro české čtenáře je Trevor Noah jako autor v podstatě neznámý. V Americe a Africe je známý především pro sólová komická vystoupení a díky svému satirickému televiznímu pořadu *The Daily Show*, který moderuje od roku 2015.

Memoáry mají v České republice relativně silnou tradici, vychází mnoho původních českých publikací i překladů do češtiny. Jedním z takových překladů je například *Holka a ne ledajaká* od komičky Leny Dunhamové, který nedávno vydalo nakladatelství Noxi. Populární je zde i téma rasové segregace (např. segregace Židů v nacistickém Německu), ovšem konkrétně apartheid v Jihoafrické republice se v české literatuře často neobjevuje. V češtině vychází hlavně odborné publikace, v menší míře i překlady biografií a autobiografií. V roce 2010 vydalo nakladatelství Práh překlad autobiografie prvního černošského prezidenta Jihoafrické republiky Nelsona Mandely *Dlouhá cesta za*

svobodou. Spojení žánru populárního memoáru a tématu apartheidu je nevídané a nemá na českém trhu obdobu.

Věřím, že mnou zvolený text bude pro české čtenáře zajímavý nejen díky svému tématu a humornému způsobu, jakým je vyprávěn vážný příběh, ale také díky tomu, že je text lehce srozumitelný i pro ty, kteří čtou o apartheidu a Jižní Africe poprvé.

K bakalářskému překladu jsem přistupovala tak, jako bych měla postupně přeložit celou knihu. Mým fiktivním zadáním bylo přiblížit problematiku apartheidu českým čtenářům a umně převést Noahovy zážitky a vyprávění tak, aby se i český divák dokázal vžít do jeho kůže. Mnou přeložené kapitoly by byly součástí kompletně přeložené publikace, která by vyšla v jednom z českých nakladatelství.

3.2 Představení výchozího textu

K bakalářskému překladu jsem si vybrala dvě kapitoly z autobiografické publikace od Trevora Noaha, a sice kapitolu „Born a Crime“, ve které Noah popisuje apartheid jako dokonalou formu rasismu a vypráví o událostech, které vedly k jeho narození, a „Loopholes“, kde naopak mluví o osudových chybách zabudovaných v systému apartheidu a o neplechách, které jako malý chlapec tropil. Na následujících stránkách budu analyzovat výhradně tyto dvě kapitoly.

3.3 Překladatelská analýza

Cílem této kapitoly je analýza textu podle Christiane Nordové[4]. Zaměřovat se budu na faktory podstatné pro zvolené úryvky. Vnitrotextové faktory (presupozice, téma, obsah textu, výstavbu textu, neverbální a mimojazykové prvky, lexikum a strukturu vět) budu analyzovat v rámci stylistického rozboru v kapitole 3.4. U vnětextových faktorů, které se neshodují pro předmluvy i samotné kapitoly, budu vždy analyzovat zvlášť text předmluv a zvlášť text kapitol: nejprve tedy uvedu vnětextové faktory shodné pro předmluvy i kapitoly a následovně rozdílné vnětextové faktory předmluv a samotných kapitol. Nakonec samostatně rozeberu vnětextové faktory dopisů nacházejících se v druhé ze zvolených kapitol. Následně rozeberu z hlediska stylistiky předmluvy a poté kapitoly a dopisy.

[4] NORD, Christiane. *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi, 1991, s. 35-140.

3.3.1 Vnětextové faktory

Autorem i **vysilatelem** textu předmluv i samotných kapitol je úspěšný komik a moderátor Trevor Noah. Svou kariéru odstartoval nejdříve malou rolí v jihoafrické telenovele a poté vlastním rozhlasovým pořadem *Noah's Ark*. Následovně se zaměřil na kariéru komika a dělal předskokana svým úspěšnějším americkým (Gabriel Iglesias) a kanadským (Russell Peters) kolegům. Než se přestěhoval do USA, moderoval v Jihoafrické republice několik významných předávání cen a televizních pořadů, například *Tonight with Trevor Noah*. V roce 2011 se přestěhoval do Spojených států a stal se prvním jihoafrickým komikem, který se objevil jako host v *The Daily Show*, již v té době moderoval John Stewart. V roce 2015 od něj Noah převzal žezlo a v postu moderátora ho nahradil. Hlavním tématem jeho vtipů bývá jeho jihoafrický původ, zážitky z dětství stráveného s matkou a babičkou v jihoafrickém předměstí Soweto, a jeho názory na rasovou otázku a rasovou příslušnost. Díky tomu, že vyrůstal v JAR, ovládá kromě angličtiny, němčiny a jazyku kmene Xhosa i další jihoafrické jazyky, jako je například zuluština, sesothština, setswanština, tsongština a afrikánština.

Příjemcem textu je v tomto případě široká veřejnost, která má zájem o dané téma nebo konkrétně o tvorbu Trevora Noaha a chce se zábavnou formou dozvědět více informací o apartheidu. Jedná se o aktuální a relevantní téma, jelikož rasová problematika je v současné době velmi diskutovaným a populárním tématem po celém světě.

Obtížnost při převodu textu do cílové kultury představuje překlad reálií, jde obzvláště o reálie vázané na výchozí kulturu. Těmito problémy se budu podrobněji zabývat v kapitole 3.6.3. Překlad reálií vztahujících se k jihoafrické kultuře (o těch podrobněji v kapitole 3.6.1.2) byl částečně ulehčen tím, že Noah při psaní knihy přihlížel k tomu, že jihoafrické prostředí nemusí být a pravděpodobně není výchozímu příjemci známé (často explikuje a definuje), a také tím, že znalosti průměrného výchozího čtenáře o Jihoafrické republice jsou srovnatelné se znalostmi cílového čtenáře.

Místem komunikace jsou na obecné rovině Spojené státy americké. Kniha byla vydána v New Yorku a její autor Trevor Noah žije v současné době na Manhattanu v New York City. Kniha byla poprvé vydána v roce 2016.

3.3.1.1 Vnětextové faktory: předmluvy

Záměrem autora je poskytnout čtenářům základní informace o apartheidu a přimět je o celé problematice přemýšlet. V druhé předmluvě čtenáře výslovně vyzývá, aby se zamysleli nad nelogičností apartheidu. Roman Jakobson[5] vymezuje šest komunikačních funkcí textu: referenční, expresivní (emotivní), konativní (apelovou), fatickou, metajazykovou a poetickou (dle terminologie Mukařovského[6] estetickou). V obou předmluvách dominuje **funkce** referenční, v menší míře se zde objevuje i funkce expresivní a konativní.

V předmluvách Trevor Noah nejdříve poskytuje informace o širším kontextu týkajícím se vzniku apartheidu, o jeho kořenech a zavedení, a poté se zaměřuje na konkrétní praktiky uplatňované za tohoto režimu. Proto zde převládá funkce referenční.

Noah ale nezůstává pouze u faktů, v druhé předmluvě kromě prezentování faktů také vyjadřuje svůj názor, že apartheid *nikdy nedával smysl*. Uplatňuje se zde tedy výpovědní subjektivita[7], jelikož autor dává najevo svůj vlastní postoj. Noah poté vyzývá čtenáře, aby se sami zamysleli nad logikou apartheidu, čímž je uplatněna komunikační funkce konativní.

3.3.1.2 Vnětextové faktory: kapitoly

Záměrem autora v samotných kapitolách bylo sdílet s výchozími příjemci svoje zážitky a odlehčit je pro jeho osobnost typickým humorem, který dokáže jakoukoliv vážnou situaci a dojemný příběh obrátit ve vtipnou historku. Obsah kapitol má ale také za úkol příjemcům blíže nastínit život v Jihoafrické republice v osmdesátých a devadesátých letech dvacátého století. Vedlejším záměrem Noaha bylo složit poctu své matce, která hrála v jeho životě důležitou roli. Lze hovořit zejména o **funkci** referenční a expresivní.

Referenční funkci reprezentují informace, které Noah podává o Jihoafrické republice a životě za apartheidu. Expresivita textu je vyjádřena nejen vsuvkami autora a jeho osobními poznatky – z textu je cítit jeho silná přítomnost, vypráví v ich-formě a často dává najevo vlastní postoj a názor. Noahovy zážitky jsou

[5] JAKOBSON, Roman. *Lingvistika a poetika*. In *Poetická funkce*. Vyd. 1. Jinočany: H&H, 1995. Artes et litterae. Literárněvědná řada, s. 74–105.
[6] MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Estetická funkce, norma a hodnota jako sociální fakty.* Praha: Fr. Borový, 1936, s. 85.
[7] URBANOVÁ, Ludmila. *Stylistika anglického jazyka*. Vyd. 1. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008, s. 68.

stylizované tak, aby přes vážnost situace působily zábavně a vtipně, čímž je v textu zastoupena funkce estetická.

3.3.1.3 Vnětextové faktory: dopisy

Autorem a zároveň **vysilatelem** poloviny dopisů je již zmíněný Trevor Noah, který je autorem samotné publikace. Autorkou a vysilatelkou druhé půlky dopisů je jeho matka Patricia Nombuyiselo Noahová. **Příjemcem** dvou dopisů je Trevor, zbylé dva dopisy jsou adresované jeho matce Patricii. Jedná se o velice netradiční způsob komunikace matky a syna. Osobně si předávají pečlivě formulované dopisy, kterými se snaží řešit každodenní problémy a spory. Komunikaci týkající se těchto problémů a sporů omezují pouze na korespondenci.

Místem komunikace je Jihoafrická republika na začátku devadesátých let. Trevor Noah v knize neuvádí přesný časový údaj, pouze dopisy uvádí slovy: „Když mi bylo sedm nebo osm let, byl jsem už moc chytrý na to, aby mě dokázala obelstít, a tak (…) mi začala psát dopisy.“ Lze tedy předpokládat, že se jedná o rok 1991 nebo 1992. V té době bydlel Trevor Noah s matkou v Johannesburgu a hodně času trávil také u babičky v Sowetu.

Záměrem Patricie Nombuyiselo Noahové v dopisech adresovaných synovi je sdělit mu písemnou formou požadavky na jeho chování, plnění domácích prací a výsledky ve škole, případně mu udělit trest za chybu, které se dopustil, nebo mu dát rady do budoucna. **Záměrem Trevora Noaha** v odpovědích na dopisy je reagovat na matčiny připomínky a informovat ji o svém názoru na věc, a hlavně se ospravedlnit chytrými argumenty.

Hlavními **funkcemi** dopisů je funkce referenční, expresivní, konativní a fatická. Všechny dopisy jsou psány v ich-formě a jejich obsahem jsou myšlenky autora (Trevora nebo Patricie). Stejně jako v kapitolách je i zde silná přítomnost autora. Expresivní funkce je zastoupena například frázemi *There are certain things I expect from you, I am delighted to say, I completely agree, Your school marks (...) have been very disappointing, I don't think it is right or just.* Konativní funkce se uplatňuje hlavně Patriciinými příkazy (*you need to clean your room, respect my rules, please go and do the dishes, learn to respect the women in your life*). Ve všech dopisech odesilatel navazuje kontakt s příjemcem, v čemž spočívá funkce fatická. Ta je dále konkrétně vyjádřena například oslověními *Dear Mom* a

Dear Trevor. Dopisy matky začínají citátem z Bible, které mají za účel inspirovat a ovlivnit adresáta, takže i zde by se dalo mluvit o funkci konativní.

3.4 Funkční a stylistický rozbor originálu

3.4.1 Předmluvy

Česká stylistika vymezuje čtyři základní funkční styly. Text předmluv nepřísluší pouze jednomu z nich, jedná se tedy o text hybridní. Čechová[8] uvádí, že existuje více funkčních stylů, jelikož dochází k jejich prolínání. Převážně se jedná o styl odborněpopularizační (neboli populárně naučný)[9]. Tento styl se vyznačuje méně formální, hovorovou komunikací, která obsahuje neutrální nebo i neformální lexikum, stažené tvary sloves, četné vsuvky atd.). Text obsahuje i prvky stylu prostěsdělovacího, obzvláště díky přítomnosti dialogu v druhé předmluvě.

Co se týká makrostruktury, je první předmluva dělena na čtyři odstavce, jež mají společné hypertéma a plynou lineárně. Druhá předmluva se skládá z jednoho dlouhého odstavce. Ten je tvořen informacemi o dělení do rasových skupin za apartheidu, z nichž je patrné autorovo přesvědčení o nesmyslnosti tohoto dělení, a názorným příkladem poukazujícím na tuto nesmyslnost, který je z velké části tvořen přímou řečí.

Z hlediska mikrostruktury je třeba zmínit délku vět, jejich strukturu a tematicko-rematickou výstavbu. Textu dominují věty dlouhé, rozvíjené vedlejšími větami, v několika případech se jedná o parenteze. Zvláštní kategorii tvoří uvozovací věty, jelikož je druhá předmluva, jak již bylo řečeno, zčásti tvořena přímou dialogickou řečí.

Suprasegmentální prvky jsou kvůli psané povaze textu zastoupeny jeho grafickou úpravou. Přímá řeč je vyznačena americkými dvojitými uvozovkami. Některé uvozovací věty jsou uvedené dvojtečkou. Místo pomlčky je v textu použita dlouhá pomlčka (za účelem oddělení apozice). Tato pomlčka značí i začátek a konec všech předmluv. Text neobsahuje žádné neobvyklé mimojazykové prostředky.

[8] ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M. a MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 95.
[9] ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M. a MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 210.

V předmluvách lze najít prvky jak formálního, tak neformálního jazyka, stejně tak výrazy neutrální i hovorové. Formálnější je z hlediska slovní zásoby první předmluva, která se vyznačuje také větší syntaktickou sevřeností (*ultimately developing a set of laws to subjugate and enslave them*), druhá předmluva obsahuje nejeden hovorový prostředek, obzvláště v přímé řeči (*Eh, call 'em, Chinaman*). Znakem neformálnosti, který se objevuje v obou předmluvách, jsou stažené tvary sloves.

Relativně významným stylistickým prostředkem je v první předmluvě syntaktický a gramatický paralelismus, který je sice „především prostředkem zvýrazňujícím koherenci textu,"[10] zde je ale použit jako figura. (*They went to Australia. They went to the Netherlands. They went to America.; the same group (...) at the same time*). Koheze textu se zvyšuje opakováním slov (*apartheid, Chinese*). Objevují se zde slova ve dvojicích, např. *Europe and India, subjugate and enslave, rising and restless, gold and diamond, intricacies and precision, cars and electronics,* a triády (*language, culture, and customs*). Dvojice *rising and restless* je zároveň příkladem další figury, aliterace. Tato figura se v textu objevuje ještě několikrát *(fatal flaws* apod*.)*. Text je také bohatý na idiomatické výrazy: *written off as a near-worthless way station, stumbled upon the richest gold and diamond reserves in the world, the general thrust of it.*

První předmluva je psaná převážně jako chronologické vyprávění a převládá v ní minulý čas. Linearita textu je porušena jen ve chvíli, kdy autor navazuje kontakt se čtenářem pomocí imperativu (*imagine*). Druhá předmluva nemá chronologickou posloupnost a mísí se v ní préteritum s prézentem (např. v přímé řeči a v osobních poznatcích autora), včetně gnómického prézentu pro vyjádření mimočasových dějů (*racism is not logical*).

Autor pochází z Jihoafrické republiky, kde se již od malička učil mluvit anglicky, ale jelikož se v dospělosti přestěhoval do USA, lze předpokládat, že byl ovlivněn i americkou angličtinou. V textu o tom jednoznačně svědčí pouze dvě pravopisné varianty slov náležící americké angličtině (*realized, color*). Dalším důkazem toho, že se autor pohybuje v americkém prostředí a že primárním adresátem je Američan, je srovnávání rasové historie Jihoafrické republiky s rasovou historií USA.

[10] ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M. a MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 327.

3.4.2 Kapitoly

V textu se mísí styl prostěsdělovací, populárně naučný a umělecký. Kapitoly jsou uvedeny nadpisem, tedy názvem kapitoly, a skládají se ze souvislého textu. Děleny jsou do větších sekcí dle tematických celků, které jsou poté děleny na odstavce. Od textu kapitol jsou graficky odděleny i dopisy (o těch více v kapitole 3.4.3.). Délka a komplexnost vět se liší odstavec od odstavce. Pasáže, které se zabývají popisem apartheidu, bývají syntakticky složitější a kondenzovanější, většina textu kapitol se ale skládá z kratších a méně komplikovaných vět, které jsou prokládané dialogickou přímou řečí. Ta se vyznačuje krátkými větami, hovorovými prostředky (stažené tvary, slangové výrazy) a četnými idiomatickými frázemi.

Co se týče mimojazykových prostředků, Noah používá kurzívu pro názvy televizních pořadů, pro vyjádření myšlenek některé z postav v určité situaci, a také v přímé řeči pro zdůraznění slova, na které by jinak důraz kladen nebyl. Z interpunkce používá uvozovky pro přímou řeč, a to jak dvojité, tak jednoduché, a to pro vyznačení přímé řeči uvnitř přímé řeči. I zde autor místo pomlčky používá dlouhou pomlčku. Několikrát zvolil středník pro důrazné oddělení částí vět a dvojtečku pro uvedení seznamu nebo příkladu. V jednom případě použil nezvyklým způsobem velká písmena pro přiřazení charakteru osobě (*Officer Friendly*).

Lexikum je převážně neformální, ale různorodé, pohybuje se od terminologie specifické pro Jihoafrickou republiku k slangovým a vulgárním výrazům. Objevuje se zde mnoho toponym. Text obsahuje mnoho formálního lexika (*ramifications, incoherent, uprooted, amended, quell, revoked,…*). Do specifického lexika spadají například výrazy jako *impipis, blackjacks, hippos, homelands, townships, colored, Xhosa a Afrikaners.* Mezi hovorové a slangové výrazy se řadí například *eh, cops, some white lady, huh, photobomb, snitches, grannies, cool, pretty much,* mezi vulgarismy potom *hell (why the hell, respect the hell out of each other), shit (piece of shit, she'd beat the shit out of me, bomb the shit out of everyone, I wasn't a shit to people).* Co se týče toponym, často se jedná o toponyma úzce spojená s Jihoafrickou republikou, kromě choronym *Europe, South Africa, Germany, Switzerland, England* a *India* jsou to tedy například oikonyma *Cape Town (Kaapstad), Braamfontein, Johannesburg, Soweto, Pretoria* a *Hillbrow*, hydronymum *Table Bay*, nebo názvy veřejných prostranství, jako je

Joubert Park. Neformálnost kapitol je zvýrazněna staženými tvary sloves, frázovými slovesy (*run off, wriggle through*, *hang out, speak up*) a opakovaným použitím předložky *around* ve významu *přibližně* a nebo uvozovacího *like*, které uvozuje přímou řeč (*With the white person it was more like,"Look, I'll just say you were drunk, but don't do it again, eh? Cheers."*). Z literárních figur je v textu zastoupen například paralelismus (*Sometimes the restaurants and clubs would get shut down, sometimes not. Sometimes the performers and patrons would get arrested, sometimes not.; So my birth certificate doesn't say that I'm Xhosa, which technically I am. And it doesn't say that I'm Swiss, which the government wouldn't allow.),* přirovnání (*a black woman learning how to type was like a blind person learning how to drive),* aliterace *(performers and patrons*), pejorativní metafora (*And if the monkeys ever went crazy and tried to break out of their cage, the air force could fly over and bomb the shit out of everyone)* a ironie *(There were whole police squads whose only job was to go around peeking through windows – clearly an assignment for only the finest law enforcement officers.).*

3.4.3 Dopisy

Každý dopis je krátce uveden – jelikož Trevor s Patricií měli ve zvyku posílat si dopisy, je vždy krátce popsáno, v jaké situaci by podobné psaní vzniklo, a poté je uveden jeho konkrétní příklad.

Dopisy splňují základní parametry soukromé korespondence (v případě Trevorových dopisů adresovaných Patricii se jedná o soukromé dopisy s prvky administrativní písemnosti, které detailněji popisuji níže). Co se týče formy, „je úvodní a závěrečná část formalizována:"[11] text začíná oslovením (Trevorovy dopisy jsou navíc uvedeny generickým oslovením *To Whom It May Concern* příslušícím administrativnímu stylu), a končí závěrečným pozdravem. Hlavička, oslovení, obsah dopisu a závěrečný pozdrav s podpisem jsou graficky odděleny. Každý Patriciin dopis hned po oslovení uvádí citaci z Bible, její psaní tedy obsahují afirmativní metatexty[12].

[11] ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M. a MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 119.
[12] POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. 1. vyd. Bratislava: Tatran, 1975, s. 227.

Samotný obsah dopisů začíná výtkami Patricie k Trevorově chování a jasným vyjádřením jejího očekávání. V druhém dopise Trevor reaguje na matčiny připomínky a ujišťuje ji, že se bude chovat tak, aby byla matka spokojená. V dalším dopise matka vyjadřuje své zklamání z Trevorových výsledků ve škole, domlouvá mu a dává mu rady do budoucna. Dopis zakončuje udělením trestu. Z posledního dopisu je zřejmé, že Trevor není spokojen s trestem, který dostal. Vyšší míru emocionality lze sledovat nejen v nižší formálnosti textu, ale také v Trevorově „protiútoku“, ve kterém ze špatných známek viní geny, které zdědil po matce.

Lexikum dopisů je v porovnání se zbytkem kapitol značně formálnější, neobjevují se zde stažené tvary sloves ani hovorové a vulgární výrazy. To je jen logické, jelikož jsou dopisy prostředkem formální komunikace na úrovni. Formálnost je porušena na konci posledního dopisu, kde Trevor používá nejen hovorový výraz *gran*, ale také stažený tvar slovesa (*I don't think it is right*). Trevorovy dopisy obsahují značné množství frází typických pro administrativní písemnosti a autor zde využívá modelovosti tohoto typu textu. Jak už jsem zmínila, dopisy uvádí generickým oslovením *To Whom It May Concern*, dále používá fráze jako například *please note that, please be assured, with regard to, to a satisfactory standard, at this time*. Někde volí pasivum místo aktiva (*this task will be completed*) a formálně působí i celková syntaktická sevřenost jeho dopisů. Je ale zřejmé, že „papouškuje“ výrazy, které pochytil od matky v práci, a v daném kontextu tak zní kombinace epistolárního soukromého stylu prostěsdělovacího a administrativního strojeně a trochu komicky. V dopisech se uplatňuje syntaktický paralelismus (*You need to clean your room. You need to keep the house clean. You need to look after your school uniform*.), anafora (*satisfactory standard, disruptive and disrespectful*), epifora (*if you were not good in school, why would I be good in school*) a hendiadys (*I don't think it is right or just for you to say any of this.)*.

3.5 Metoda překladu

Metodu překladu jsem si stanovila na základě provedené překladatelské analýzy a Levého[13] dvojí normy překladu, tedy normy reprodukční (metoda doslovná, věrná) a umělecké (metoda adaptační). Vzhledem k tomu, že jsem zvolila text, který má tři samostatné části, musela jsem ke každé zvolit individuální přístup. Řídila jsem se principem funkční ekvivalence. Celkově jsem se při překladu snažila o přesnou reprodukci původního díla, která je ale sama hodnotným dílem českým. Podstatné bylo zachovat referenční funkci díla a silnou přítomnost autora v textu.

Při překladu předmluv bylo nejdůležitější zachovat funkci referenční, jelikož je jejich podstatou poskytnout čtenářům informace o apartheidu, a expresivní, která se uplatňovala částečnou subjektivitou především druhé předmluvy. Při převodu textu kapitol jsem se také řídila jejich dominantní funkcí, tedy funkcí referenční, expresivní a estetickou. U dopisů bylo třeba kromě dominantních funkcí textu vzít v potaz i nutnost zachování jejich formy, a to jak převedení formálních náležitostí soukromého dopisu, tak převedení prvků administrativního psaní.

Mým cílem bylo, aby text zněl v češtině přirozeně a aby měl na cílového čtenáře stejný efekt jako na čtenáře výchozího. V každé ze tří částí textu jsem se potýkala s různorodými překladatelskými problémy, které uvádím v následující kapitole společně s řešením, které jsem zvolila.

[13] LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, s. 82-87.

3.6 Překladatelské problémy a jejich řešení

Překladatelské problémy týkající se textu předmluv, kapitol i dopisů budu dělit do tří základních kategorií: lexikální rovina, syntaktická rovina a kulturní neekvivalence. Lexikální rovina bude obsahovat několik menších podkapitol. Na konec přidávám kapitolu o nepřesnostech v originále. Příklady budu uvádět zkratkou O pro text originálu a zkratkou P pro textu překladu.

Pokud jde o terminologii překladatelských postupů, řídím se knihou *K teorii i praxi překladu* Dagmar Knittlové, ve které uvádí sedm základních překladatelských tendencí podle Vinaye a Darbelneta. Těmi jsou transkripce (přepis), kalk (doslovný překlad), substituce (nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným), transpozice (nezbytné gramatické změny), modulace (změna hlediska), ekvivalence (použití odlišných prostředků od originálu) a adaptace (substituce situace jinou).[14]

3.6.1 Lexikální rovina

Největšími problémy na lexikální rovině byly expresivní výrazy a frazeologismy, převod přímé řeči a prvků hovorovosti v předmluvách, kapitolách i dopisech, pojmy týkající se Jihoafrické republiky a apartheidu jako takového a administrativní termíny.

3.6.1.1 Idiomatické a expresivní výrazy

Celý text je silně idiomatický, což ho činí čtivějším a zajímavějším. Problém s překladem frazémů nastává zejména z toho důvodu, že význam obrazných frazémů je ustálený a překládá se bez ohledu na významy jednotlivých slov.[15] V případě neexistence úplného ekvivalentu je tedy často třeba frazém nahradit obdobným celkem v cílovém jazyce.

> **O** (s. 80): *Sometimes my mom would catch me, but she was usually one step behind, and she was always* ***giving me the eye****.*
> **P** (s. 20): *Někdy mě matka chytila, ale většinou jsem byl o krok napřed a ona na mě pořád* ***vrhala zlé pohledy****.*

První příklad se zabývá frází *give someone the eye*. V tomto případě byl převod jednoduchý, protože v českém jazyce existuje vhodný protějšek – *vrhat pohledy*.

[14] KNITTLOVÁ, D. *K teorii i praxi překladu.* Olomouc: Univerzita Palackého 2000, s. 8.
[15] LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4. upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, s. 118.

Anglický frazém má dva možné významy, a to buď „to look at admiringly or invitingly“ nebo „to look at with an expression of disapproval“[16]. Tyto dvě sémantické varianty odpovídají významům českého frazému. Dle kontextu lze jednoduše vyřadit první možnost, odpovídající český frazém jsem tedy doplnila o adjektivní premodifikaci *zlý*.

> **O** (s. 22): *Just like in America, the colonists here* ***had their way with the native women,*** *as colonists so often do.*
> **P** (s. 8): *Kolonisté si tady stejně jako v Americe* ***vynucovali pohlavní styk na domorodých ženách,*** *jak to ostatně kolonisté mají ve zvyku.*

Další frazém už tak bezproblémový nebyl, jelikož cílový jazyk nemá odpovídající frázi. *To have one's way with someone* je definováno jako „to have sexual relations with someone, possibly with that person being reluctant.“[17] Je tedy potřeba zachytit i nedobrovolnost aktu, kterou anglická fráze implikuje. České sloveso *znásilnit* by v daném kontextu a v porovnání s originálem znělo příliš hrubě a stroze, nejschůdnějším řešením byl tedy překlad opisem fráze, při kterém nevyhnutelně došlo k explicitaci.

Záludný byl i převod expresivních výrazů, kterých se v textu nachází četné množství. Mezi nimi značně vyčnívají vulgarismy. Ačkoliv jsou v textu použité v různých kontextech, většinou se jedná o fráze s lexémem *hell* nebo *shit.* Vzhledem k synonymnímu bohatství češtiny by v originálním českém textu podobná výrazová nerozmanitost nenastala. Hlavním cílem je zde nejen rozmanitý převod, ale také zachování míry expresivity výrazů tam, kde je to v cílovém jazyce vhodné. Důležité je dbát na to, že čeština je na expresivní výrazy podobného rázu citlivější než angličtina.

V jednom případě jsem od expresivního výrazu zcela upustila, a to proto, že by se v cílovém jazyce jednalo vzhledem k danému kontextu o rušivý element.

> **O** (s. 78): *I wasn't a* ***shit*** *to people.*
> **P** (s. 17): *Nechoval jsem se k lidem* ***špatně****.*

[16] *Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus – The Free Dictionary* [online]. [cit. 2019-4-10]. Dostupné z: https://idioms.thefreedictionary.com/give+the+eye
[17] *Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus – The Free Dictionary* [online]. [cit. 2019-4-10]. Dostupné z: https://idioms.thefreedictionary.com/have+way+with

V dalších případech bylo záhodné expresivitu zachovat, anglickému originálu ale ve většině případů odpovídaly české výrazy s nižší mírou expresivity.

> **O** (s. 28): *And if the monkeys ever went crazy and tried to break out of their cage, the air force could fly over and **bomb the shit out of everyone**.*
> **P** (s. 14): *A kdyby se ty opice někdy vzbouřily a pokusily se dostat ze své klece ven, přiletí vzdušné síly a **všechny je sejmou**.*

Zde jsem volila expresivní výraz *sejmout*, který nese význam „zlikvidovat", „zabít", a vyhnula se použití vulgárního obratu, jako je tomu v originále.

> **O** (s. 77): (…) *And then I gave birth to the most selfish **piece of shit** on earth and all it ever did was cry and eat and **shit** and say, 'Me, me, me, me me.'*
> **P** (s. 17): (…) *A pak jsem porodila nejsobečtějšího **zmetka** na zemi a ten pořád jenom plakal a jedl a **kadil** a říkal ‚Já, já, já, já, já.'*

V uvedeném úryvku se nachází *shit* hned dvakrát. V prvním případě se jedná o vulgární výraz přisuzující osobě méněcennost[18], pro ten jsem zvolila český protějšek *zmetek*, který značí něco nepovedeného, zkaženého. Sloveso *shit* jsem převedla jako *kadit*, jelikož by expresivnější výraz byl pro cílový jazyk příliš vulgární. Podobný případ se v textu objevuje ještě jednou, ten jsem vyřešila stejně, tedy slovesem *kadit*.

> **O** (s. 80): *They're bitter rivals, but, **damn**, they respect the **hell** out of each other (…)*
> **P** (s. 20): *Jsou velcí rivalové, ale **zatraceně** hodně se respektují (…)*

V dalším příkladu jsem lexém *hell*, který zde má intenzifikační funkci, převedla na intenzifikační částici *zatraceně*, exklamaci *damn* jsem se rozhodla zcela vynechat, došlo tak ale k nivelizaci, tedy k výrazovému oslabení věty.

> **O** (s. 80): *"Why the **hell** are you drawing on the wall?!"*
> **P** (s. 19): *„Proč **sakra** kreslíš po zdi?!"*

Zaklení v posledním příkladu bylo nutné zachovat. Čeština nabízí velké množství možných řešení, ale v daném kontextu je jednoznačně nejvhodnější *sakra*. Tento

[18] *Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus – The Free Dictionary* [online]. [cit. 2019-4-10]. Dostupné z: https://idioms.thefreedictionary.com/piece+of+shit

ekvivalent je vhodný nejen díky obdobné míře expresivity, ale také díky tomu, že se stejně jako u slova *hell* jedná o nadávku náboženského původu.

Při převodu přímé řeči, kterou je text konzistentně prokládán nejen v mnou vybraných kapitolách, ale v celé publikaci, a jedná se tedy o důležitý aspekt textu, bylo mým cílem zachovat její spontánnost, hovorovost a subjektivitu mluvčího. Jelikož přímá řeč oživuje text a činí ho poutavějším a autentičtějším, snažila jsem se, aby se tento efekt v překladu neztratil.

> **O** (s. 85): "*It's time for* ***Rescue 911****. William Shatner is waiting."*
> **P** (s. 24): „***Devět set jedenáctka*** *začíná. William Shatner čeká."*

V textu je dvakrát zmíněn seriál *Rescue 911*. Při první zmínce jsem zachovala jeho celý název, ale podruhé jsem použila výraz *Devět set jedenáctka*, protože je v hovorové řeči zvykem názvy seriálů, filmů apod. univerbizovat (např. *Ordinaci v růžové zahradě* se přezdívá *Růžovka*).

> **O** (s. 81): *"****Can't*** *you see?"*
> **P** (s. 21): „***Copak*** *to nevidíš?"*

Hovorovost vyjádřenou staženým tvarem slovesa jsem často řešila lexikálně, v tomto případě konkrétně hovorovou částicí *copak*. V textu jsem ji jako prostředek vyjádření mluvenosti použila ještě jednou (*Podívej, copak jsi neudělal něco špatného?).*

> **O** (s. 28): *And the black woman standing behind us who looks like she's* ***photobombing*** *the picture, that's my mom.*
> **P** (s. 14): *Moje matka je černoška stojící za námi, která vypadá jako* ***náhodný kolemjdoucí, jenž se nedopatřením ocitl v záběru.***

Řešila jsem i převod lexika s nulovým ekvivalentem, například sloveso *photobomb*, které znamená „to move unexpectedly and quickly into the frame of a photography that is being taken of (someone or something)".[19] Jako nejlepší řešení se mi jevilo sloveso opsat.

> **O** (s. 29): *In the white areas you rarely saw the police, and if you did it was* ***Officer Friendly*** *in his collared shirt and pressed pants.*
> **P** (s. 15): *V oblastech pro bělochy se člověk setkal s policií jen zřídkakdy. Když už jste na někoho narazili, jednalo se o* ***kamarádského policistu*** *v košili s límečkem a nažehlených kalhotách.*

[19] *Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus – The Free Dictionary* [online]. [cit. 2019-4-10]. Dostupné z: https://www.thefreedictionary.com/photobomb

Fráze *Officer Friendly* je doslovná a označuje „a police officer who is perceived as non-threatening due to his calm and amiable demeanor“[20]. Řídící jméno je zde doplněno bezpředložkovou postmodifikací. Při překladu jsem postmodifikaci změnila na premodifikaci.

Dále jsem se snažila zachovat stylistickou a expresivní hodnotu slangového a hovorového lexika. Kolokviální výraz cop jsem například převedla českým příznakovým ekvivalentem *polda*. Frázi *shut up* jsem modulovala překladem ekvivalentně příznakovým verbem *mlít* (*pořád mlel o tom jablku v karamelu*). Dalším důležitým aspektem byl převod citoslovcí, a to jak subjektivních, mezi které se řadí hezitační zvuky (*eh → hm*), tak zvukomalebných (*foomp → prsk)*.

3.6.1.2 Pojmy z oblasti JAR

Vzhledem k tématu mnou vybraného textu je logické, že obsahuje velké množství pojmů týkajících se Jihoafrické republiky. Značná část těchto pojmů má zavedené české ekvivalenty, díky čemuž nebyl jejich převod do cílového jazyka nijak komplikovaný. Jedná se hlavně o obecně známá toponyma, například *Cape of Good Hope (mys Dobré naděje), Cape Town (Kapské město), Johannesburg (Johannesburg), South Africa (Jihoafrická republika / Jižní Afrika), South African rand (Jihoafrický rand).* Problém nastal u pojmů, jejichž překlad není vždy konzistentní, a u pojmů s nulovým ekvivalentem.

V několika případech jsem se rozhodla pro exotizaci, tedy pro zdomácnění cizího výrazu v cílovém prostředí.[21] Jihoafrická ozbrojená vozidla *Hippos* nemají český ekvivalent zaprvé proto, že názvy vojenských vozidel často překladové ekvivalenty nemají, a zadruhé kvůli jejich místně specifickému využití. Rozhodla jsem se ale do závorky uvést český překlad jejich názvu (*Hroši*), jelikož jedním z důvodů pro pojmenování tohoto typu vozidla bylo právě to, že na pohled připomíná hrocha. V originální podobě jsem ponechala i afrikánský výraz pro Kapské město – *Kaapstad*. V překladu používám i pojmy *township* (ghetto pro černošskou pracovní sílu) a *bantustan* (název pro domovinu používaný jihoafrickou vládou). V obou případech je v českých odborných pracích územ

[20] *Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus – The Free Dictionary* [online]. [cit. 2019-4-10]. Dostupné z: https://idioms.thefreedictionary.com/Officer+Friendly
[21] LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, s. 100.

používat cizí názvy, jak mi potvrdil i absolvent oboru afrických studií na UHK, se kterým jsem jihoafrickou terminologii konzultovala, Mgr. Daniel Petříček. Dalším příkladem byla čtvrť/park *Joubert Park*. Ten je v textu zmíněn celkem dvakrát. První zmínka odkazuje na celou čtvrť s názvem *Joubert Park*.

> **O** (s. 27): *She'd rented a new flat for herself in **Joubert Park, the neighborhood** adjacent to Hillbrow (...).*
> **P** (s. 13): *Pronajala si byt **ve čtvrti Joubert Park** sousedící s Hillbrow.*

V tomto případě je výhodou rovnost presupozic výchozího a cílového příjemce. Noah sám vysvětluje, že se jedná o čtvrť. Druhá zmínka však odkazuje pouze na městský park.

> **O** (s. 27): *My mom and I used to go to **Joubert Park** all the time. It's the Central Park of Johannesburg (...).*
> **P** (s. 13): *S matkou jsme často chodili do **Joubert Parku**, což byl takový johannesburský Central Park.*

Zde jsem váhala nad tím, zda pomocí explikace dát jasně najevo, že tentokrát se nejedná o celou čtvrť, ale vzhledem k tomu, že je *Joubert Park* ihned přirovnán k newyorskému *Central Parku*, který bude český čtenář pravděpodobně znát, rozhodla jsem se zde uplatnit transkripci.

Transkripcí jsem kvůli neexistenci českého ekvivalentu řešila i převod termínů pro donašeče a černochy pracující pro jihoafrickou policii, a to z toho důvodu, že Noah roli *blackjacků* a *impipiů* ve vládním systému vysvětluje.

> **O** (s. 25): *She was a regular at the **Hillbrow Tower**, one of the tallest buildings in Africa at that time.*
> **P** (s. 11): *Pravidelně chodila do **věže Hillbrow Tower**, jež byla v té době jednou z nejvyšších budov v Africe.*

V případě *Hillbrow Tower* jsem explikovala, neboť anglický název nese informaci o typu stavby, o kterou se jedná, ale Čechovi bez znalosti angličtiny tento název s největší pravděpodobností nic neřekne. Noah sice uvádí, že se jednalo o jednu z nejvyšších budov v Africe, ale to pouze zařazuje Hillbrow Tower do kategorie vysokých staveb. Proto jsem se po poradě s odborným konzultantem uchýlila k řešení *věž Hillbrow Tower*.

Dalším překladatelským problémem bylo slovo *colored* odkazující na osobu, jež má jednoho rodiče bílého a druhého černého (případně asijského původu) nebo oba rodiče míšence.

> **O** (s. 22): *Unlike in America, where anyone with one drop of black blood automatically became black, in South Africa mixed people came to be classified as their own separate group, neither black nor white but what we call* ***"colored."***
> **P** (s. 8): *Na rozdíl od Ameriky, kde byl kdokoliv s kapkou černé krve považován za černocha, byli v Jižní Africe míšenci řazeni do samostatné skupiny. Nebyli černí ani bílí, ale* ***míšenci (anglicky colored, doslovně tedy „barevní", pozn. překl.).***

Ačkoliv se nabízí český ekvivalent *míšenec* nebo *míšenka*, snažila jsem se najít jinou alternativu vzhledem ke kontextu, ve kterém je pojem použit. Představení pojmu *colored* je postavené na kontrastu černý versus bílý a na zdůraznění existence třetí skupiny „barevných", která je kombinací obou skupin.[22] Tuto snadno vizualizovatelnou reprezentaci skutečnosti jsem chtěla zachovat, a toho jsem dosáhla formou poznámky překladatele. Ačkoliv toto řešení kvůli vstupu překladatele do textu zvyšuje jeho překladovost[23], považuji ho za vhodné. I tento případ jsem probrala s konzultantem, který mi potvrdil, že je záhodné vyjadřovaný kontrast nějakým způsobem zachovat.

Do textu jsem podobně zasáhla ještě v jednom případě, tentokrát přidáním poznámky pod čarou za účelem okomentování následujícího úryvku:

> **O** (s. 23): *"The ultimate goal of apartheid was to make South Africa a white country,* ***with every black person stripped of his or her citizenship*** *and relocated to live in the homelands, the Bantustans, semi-sovereign black territories (...)"*
> **P** (s. 10): *„Všichni černoši měli být* ***připraveni o občanství v Jihoafrické republice*** *a přesunuti do domoviny neboli do bantustanů, což byla částečně samosprávná území určená pro černošské obyvatelstvo."*

Poznámku jsem přidala z toho důvodu, že by při pouhém překladu nemuselo být cílovému čtenáři jasné, proč mohli být černoši připraveni o občanství v JAR po přesunutí na území, která byla pouze částečně samosprávná, tedy ne zcela oddělená od JAR. V poznámce mimo jiné vysvětluji konečný cíl jihoafrické vlády (*Všechny bantustany měly být postupně vyhlášeny, alespoň oficiálně, nezávislými státy.)* a způsob, jakým bylo černochům občanství odebráno (*V roce 1970 byl*

[22] KLÍMA, Jan. *Dějiny Afriky*. Vyd. 1. Praha: NLN – Nakladatelství Lidové noviny. 2012, s. 324.
[23] POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975, s. 64.

vydán zákon zbavující černochy žijící v JAR jihoafrického občanství a přiřazující jim občanství v příslušném bantustanu.).

U propria *Afrikaners* jsem měla na výběr ze dvou českých ekvivalentů. Pojem označuje potomky především nizozemských, vlámských a fríských kalvinistů, německých luteránů a francouzských hugenotů, kteří se usídlili v JAR během 17. a 18. století. Tuto skupinu obyvatel lze česky nazvat *Búry* (což v holandštině znamená „zemědělci“)[24]. Důkladnější rešerše ale odhalila, že toto pojmenování se používalo spíše v minulosti; po Búrských válkách na přelomu 19. a 20. století tento výraz ustoupil do pozadí a v současné odborné literatuře a online zdrojích se objevují spíše *Afrikánci*. Vzhledem k tomu, že Trevor Noah vydal knihu *Born a Crime* v roce 2016 a jedná se tedy o současnou literaturu, zvolila jsem druhou možnost.

V textu se objevilo několik problémů, které jsem řešila kalkem. Prvním problémem byla zátoka *Table Bay*, u které jsem se zprvu přikláněla k překladu explikací, ovšem turističtí průvodci a odborné práce ukázaly, že územ je používat kalk *Stolová zátoka*. Stejně tak tomu bylo i u *Cape Colony*, která se v publikacích o JAR nachází jako *Kapská kolonie*.

> **O** (s. 24): *To leave the township for work in the city, or for any other reason, you had to carry a pass with your ID number; otherwise you could be arrested. (…) The penalty for violating the* ***pass laws*** *was thirty days in jail or a fine of fifty rand (…).*
> **P** (s. 11): *Když někdo opouštěl svou čtvrť kvůli práci ve městě nebo z jiného důvodu, musel u sebe mít pas se svým identifikačním číslem, jinak mohl být zatčen. (…) Porušení* ***povinnosti nosit u sebe pas*** *se trestalo třiceti dny ve vězení nebo pokutou ve výši padesáti randů (…).*

Další případ již neměl tak jednoznačné řešení. V textu se totiž mluví o takzvaných *pass laws*, což byl systém rasistických zákonů, které měly za úkol zajistit segregaci obyvatel JAR a omezit pohyb (nejen) černochů mimo jejich domoviny a sousedství. Tyto zákony přikazovaly každému černochovi nosit u sebe pas se svým identifikačním číslem, když z jakéhokoliv důvodu opouštěl svou čtvrť. Porušení zákonů se přísně trestalo. V českém prostředí neexistuje pro tyto zákony žádný ustálený ekvivalent a lze předpokládat, že s nimi cílový čtenář nebude obeznámen, nabízí se tedy otázka, zda by nebylo vhodné pojem explikovat. Magistr Petříček mi během konzultace sdělil, že ačkoliv nemá fráze ustálený

[24] ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2003, s. 16.

překlad, je možné ji překládat kalkem „pasový zákon“. V textu je o odstavec výše sice uvedena přibližná definice daných zákonů, ovšem mezi definicí a pojmem *pass laws* se nachází dlouhý odstavec textu, není tedy jisté, zda by si cílový příjemce tyto dvě věci lehce spojil. Proto jsem nakonec zvolila opis *porušení povinnosti nosit u sebe pas*.

Jako nečekaný problém se ukázala i jmenná fráze *boxes of books*, která se na první pohled nezdá nijak problematická.

> **O** (s. 77): *I was a voracious kid.* ***I consumed boxes of books*** *and wanted more, more, more. I ate like a pig. The way I ate I should have been obese.*
> **P** (s. 17): *Byl jsem nenasytné dítě.* ***Hltal jsem knihy*** *a chtěl jsem víc a víc a víc. Žral jsem jako prase. Podle toho, kolik jsem toho snědl, jsem měl být obézní.*

Noah v jedné kapitole vysvětluje, že byl nenasytné dítě a že dokázal sníst obrovské množství jídla. V tomto kontextu se objevuje věta *I consumed boxes of books and wanted more, more, more*. Důvodem, proč příklad zmiňuji v této kapitole, je moje původní domněnka, že slovo *books* by mohlo odkazovat na knížečky s potravinovými poukázkami pro chudé. Tak velké množství poukázek ale určitě nikdo neměl k dispozici. V kapitole, která předchází „Loopholes“, se navíc píše: „My mom would bring home boxes that white people had donated—picture books, chapter books, any book she could get her hands on.“[25] Trevor dále popisuje, že naprosto miloval knihy a čtení. Po konzultaci s rodilým mluvčím jsem tedy došla k závěru, že *boxes of books* představují další typ Trevorovy nenasytnosti. Zde jsem také místo neutrálnějšího *consume* použila expresivnější verbum *hltat* a *eat* jsem převedla jako *žrát*, čímž jsem kompenzovala ztrátu stylistického zabarvení v jiných částech textu.

3.6.1.3 Citace

V textu se objevují dvě citace z Bible, které jsou součástí Patriciiných dopisů. Při překladu jsem se rozhodla využít existujícího překladu Bible 21. století, jelikož se jedná o překlad, který usiluje o zachování maximální věrnosti původním textům,

[25] NOAH, Trevor. *Born a crime: stories from a South African childhood*. New York: Spiegel & Grau, 2016, s. 67.

ale zároveň se snaží oslovit současné čtenáře. Překlady obou citací se mi zdály dostatečně vystihující, ponechala jsem je tedy takřka beze změny.

> **O** (s. 82): *"Children, obey your parents in everything, for this pleases the Lord." —Colossians 3:20*
> **P** (s. 21): *„Děti, poslouchejte vždy své rodiče – tak se to Pánu líbí." – Koloským 3:20*

> **O** (s.83): *"Foolishness is bound up in the heart of a child; the rod of discipline will remove it far from him." —Proverbs 22:15*
> **P** (s. 22): *„Nerozumnost vězí v srdci dítěte, trestající metla ji však vyžene." – Přísloví 22:15*

Jediná úprava, kterou jsem v citátech učinila, byla na suprasegmentální rovině, a to zaměnění dlouhé pomlčky za pomlčku krátkou, která je v češtině uzuálnější.

3.6.2 Syntaktická rovina

V této kapitole se pokusím představit, jaké typy problémů jsem řešila při převodu větné stavby. Většina těchto problémů je způsobena typologickými rozdíly mezi výchozím a cílovým jazykem, tedy českou slovesností a anglickou nominálností a kondenzovaností. Je také potřeba poznamenat, že se v textu střídá několik rovin. První jsou formálnější pasáže (nejčastěji podávající informace o apartheidu), které, jak jsem již zmínila, z velké části tvoří text předmluv a začátek první kapitoly. Další je autorovo vyprávění, které má jednodušší syntax – jeho vyjadřování se pohybuje na úrovni prostěsdělovacího stylu. Třetí rovinou jsou Trevorovy dopisy, které mají formální náležitosti obchodní korespondence a zároveň v některých místech užívají ustálené obraty (šablony) a vysokou frekvenci jmenných frází jako prostředek zhušťování, které je typické pro administrativní styl[26].

Složitá souvětí jsem se snažila ve formálnějších pasážích zachovat, ale v některých případech by vzniklé množství vedlejších vět a parentezí bylo pro češtinu neschůdné. V některých případech tento problém nastal i u kratších a méně komplexních souvětí. Proto jsem některá při překladu dělila na kratší úseky a provedla další syntaktické změny.

> **O** (s. 22): ***Laws were passed*** *prohibiting sex between Europeans and natives,* ***laws*** *that were later amended to prohibit sex between whites and all* ***nonwhites****.*

[26] ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M. a MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 234.

> **P** (s. 8): ***Vláda vydala zákony*** *zakazující pohlavní styk Evropanů s domorodci.* ***Ty*** *byly později upraveny na zákaz pohlavního styku bělochů s kýmkoliv,* ***kdo nebyl bílý.***

Rozdělením souvětí na dvě věty dochází ke ztrátě anafory postmodifikované adjektivní vztažnou větou. Nahradila jsem ji ukazovacím zájmenem *ty*, které odkazuje na předmět předcházející věty, tedy na slovo *zákony*. Navzdory ztrátě figury takto rozdělené souvětí funguje v češtině lépe. Zároveň jsem zde výraz *nonwhites* vyřešila opisem a paradoxně tak vytvořila novou vedlejší větu přísudkovou, což ale vzhledem k předešlému rozdělení souvětí není problém. Změnu podmětu a převod pasiva komentuji v kapitole 3.7.1.

> **O** (s. 30): ***Obviously****, I was not the only child born to black and white* ***parents*** *during apartheid.*
> **P** (s. 16): ***Samozřejmě*** *jsem nebyl jediné dítě, které se za apartheidu narodilo černému a bílému* ***rodiči****.*

Větný modifikátor, respektive disjunkt hodnotící postoj k obsahu[27], jsem převedla jako částici ve funkci větného adverbia. Dále jsem juxtapozičně připojenou vedlejší větu nahradila vedlejší větou přívlastkovou uvedenou relativem *který.* Další změna, ke které zde došlo, je převedení plurálu *parents* na substantivum v jednotném čísle.

> **O** (s. 82): ***Please note*** *that the garden is wet and so I cannot do the weeds* ***at this time,*** *but* ***please be assured*** *this task will be completed by the end of the weekend. Also, I completely agree with what you are saying* ***with regard to my respect levels*** *and* ***I will*** *maintain my room* ***to a satisfactory standard****.*
> **P** (s. 22): *Všimni* ***si prosím****, že zahrada je mokrá, a proto* ***nyní*** *nemůžu vytrhat plevel, ale* ***ujišťuji Tě****, že úkol splním do konce týdne. Také naprosto souhlasím s Tvým vyjádřením* ***ohledně toho, jaký velký respekt projevuji****, a* ***slibuji****, že svůj pokoj budu udržovat* ***v uspokojivém stavu****.*

Cílem při převodu tohoto dopisu bylo zachovat složitou syntaktickou strukturu originálu a formální prvky typické pro administrativní styl navozující dojem, že se jedná o oficiální administrativní dopis. Také jsem se snažila do cílového jazyka převést jistou šroubovanost autorova stylu, která není nijak překvapivá vzhledem k tomu, že Trevor dopis napsal asi v sedmi letech poté, co styl administrativního psaní „okoukal" u své matky. V první větě jsem zachovala stejný počet vět v souvětí a celkově jsem se snažila kopírovat větnou strukturu, v druhé větě jsem

[27] DUŠKOVÁ, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 4. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 479.

nominální frázi *with regard to my respect levels* převedla slovesně vedlejší větou, ztrátu nominálnosti jsem ale kompenzovala nahrazením slovesné předložkové fráze *with what you are saying* nominální frází *s Tvým vyjádřením.* Bohužel to, že čeština rozlišuje tykání a vykání, na některých místech poněkud oslabilo formálnost dopisu. Při oslovování jsem ale vždy psala velké písmeno, i když to dnes již není při tykání společenskou nutností, jelikož před 30 lety, kdy dopisy vznikly, bylo v českém prostředí mnohem obvyklejší používat velké písmeno jako projev úcty, respektive použití malého písmena mohlo být i při tykání vnímáno jako projev neúcty. Fráze jako *please note*, *please be assured*, *at this time*, *to a satisfactory standard,* které jsou výraznými prvky zařazujícími dopis do administrativního stylu, jsem se pokusila převést korespondujícími protějšky s obdobnou stylistickou hodnotou. Více o nutných postupech na rovině syntaxe až v kapitole o konstitutivních posunech.

3.6.3 Kulturní neekvivalence

Jelikož presupozice hrají při překladu reálií velkou roli, přistupovala jsem ke každému případu individuálně. Ačkoliv byly jihoafrické reálie při převodu v některých případech problematické, jejich překlad byl zčásti ulehčen tím, že znalosti a zkušenosti výchozího i cílového příjemce jsou na srovnatelné úrovni. Autor si je vědom cizostí afrických reálií pro amerického čtenáře a v mnoha případech explikuje (*ICI, a multinational pharmaceutical company in Braamfontein, a suburb of Johannesburg*). Jediným menším problémem byl převod společnosti *Dutch East India Company*, jejíž pravopis byl napříč publikacemi nekonzistentní. V tomto případě jsem se rozhodla řídit se knihou o dějinách JAR[28], kde byla společnost uvedena jako *nizozemská Východoindická společnost.*

Komplikace nastaly především v místech, kde byl text uzpůsoben výchozímu čtenáři (například nadbíhání příjemci přirovnáním místa v JAR k místu v Americe). V takových případech bylo potřeba vyrovnat pragmatické rozdíly a zvážit, kam až sahají znalosti českého čtenáře o americké kultuře.

> **O** (s. 27): *My mom and I used to go to Joubert Park all the time.* ***It's the Central Park of Johannesburg****—beautiful gardens, a zoo, a giant chessboard with human-sized pieces that people would play.*

[28] ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2003, s. 21.

> **P** (s. 13): *S matkou jsme často chodili do Joubert Parku**, což byl takový johannesburský Central Park**. Byly tam krásné zahrady, ZOO a daly se tam hrát obří šachy s šachovými figurkami o velikosti člověka*.

Central Park jsem se rozhodla zachovat v původní podobě. Lze totiž předpokládat, že je v českém prostředí dostatečně známý díky tomu, že figuruje v četných amerických seriálech a filmech, které se v České republice vysílají s českým dabingem. Mám za to, že zachování reálie by nebránilo porozumění ani v případě, že by cílový příjemce slyšel o Central Parku poprvé v životě, jelikož je park v následující větě (v originále za dlouhou pomlčkou) detailněji popsán. Navíc i v České republice má značný počet měst svůj Centrální park, Praha jich má hned několik.

Dále se v přímé řeči objevuje seriál *Rescue 911* a hned nato je zmíněn jeho protagonista *William Shatner*. Ani zde jsem nevolila substituci, a to jednak kvůli zachování cizokrajného koloritu, a jednak proto, že název obsahuje číslici 911, která je číslem americké tísňové linky – cílový čtenář si tedy jednoduše domyslí, o jaký typ seriálu se jedná, aniž by ho musel znát. William Shatner je známý pro svou roli ve *Star Treku*, který byl v České republice velice populární, české publikum je s hercem tedy pravděpodobně obeznámeno.

> **O** (s. 20): (…) *the general thrust of it should be **easy enough for any American to understand**. **In America** you had the forced removal of the native onto reservations coupled with slavery followed by segregation.*
> **P** (s. 7): (…) *jejich hlavní myšlenku **by pochopil snad každý Američan**. **Amerika** si zažila násilné přemístění původních obyvatel do přírodních rezervací, a navíc i otroctví a následnou segregaci.*

Zde jsem zvažovala překlad vynecháním (*jejich hlavní myšlenku by pochopil snad každý)*, bohužel by nivelizací zanikla návaznost na další větu a došlo by ke snížení koheze textu, proto jsem se rozhodla tento aspekt originálu zachovat.

> **O** (s. 25): *Hillbrow at the time was the **Greenwich Village** of South Africa. It was a thriving scene, cosmopolitan and liberal.*
> **P** (s. 11): *Hillbrow bylo v té době prosperujícím **centrem bohémského života**. Byla to kosmopolitní a liberální čtvrť.*

Greenwich Village je jednou z nejstarších rezidenčních čtvrtí Manhattanu. Jelikož se ale jedná o čtvrť pro českého příjemce neznámou, zvolila jsem zde generalizaci opisem, která působí v českém textu mnohem přirozeněji. Dále jsem cílové kultuře přizpůsobila měrné jednotky, kterým se věnuji v kapitole 3.7.2.

3.6.4 Nepřesnosti v originále

Přesto, že autor pochází z oblasti, kterou kniha tematizuje, a dalo by se tedy předpokládat, že publikace nebude obsahovat faktické chyby, se v textu objevila jedna zeměpisná nepřesnost.

> **O** (s. 27): *"His father is from Swaziland," my mother said, referring to the tiny, landlocked kingdom* ***in the west*** *of South Africa.*
> **P** (s. 13): *„Jeho otec je ze Svazijska," odpověděla matka. Měla tím na mysli malé vnitrozemské království* ***na východě*** *jižní Afriky.*

Podle originálu se zmiňované království nachází na západě jižní Afriky, po vyhledání polohy Svazijska na mapě jsem ale zjistila, že leží na opačné straně, tedy na východě, mezi Jižní Afrikou a Mosambikem.

Dle Petera Newmarka může překladatel přistupovat k řešení podobných problémů několika způsoby. Pokud jde o běžný, informativní text a překladatel si je jist, že výchozí autor udělal chybu věcnou, jazykovou, nebo lexikální, přeloží text bez chyby a na chybu neupozorňuje („In informative texts, the translator's only loyalty is to the truth"[29]). V expresivních textech, například v esejích, projevech a korespondenci, má překladatel chybu převzít, ale vysvětlit ji v poznámce pod čarou.

Daný text jako celek by bylo možné zařadit do druhé kategorie, ale chyba se objevuje v úseku s nevelkou informační hodnotou a její nenápadnou opravou nedojde k zasažení do autorského rukopisu. Newmark navíc říká: „Slips, misspellings, obvious mistakes, incorrect personal and place names should be corrected unobtrusively within the text, and should be notified to the commissioner of the translation."[30] Proto jsem při překladu zvolila první možnost a chybu bez dalšího komentáře opravila.

3.7 Typologie posunů

Při konfrontaci překladu s originálem se ukazuje, že při převodu textu došlo k mnohým posunům. Uvedu zde několik příkladů, u kterých budu vycházet

[29] NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall, 1988, s. 209.
[30] NEWMARK, Peter. „A new theory of translation". In Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity – Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis S 13, 2007 – Brno Studies in English, 2007, s. 113.

z terminologie Jiřího Levého[31] a z typologie překladatelských posunů Antona Popoviče dle shrnutí Edity Gromové[32].

Posuny dělím na konstitutivní (uplatnění hlediska lingvistického) a individuální (uplatnění hlediska interpretačního). Ke konstitutivním posunům dochází kvůli rozdílům mezi výchozím a cílovým jazykem a odlišným jazykovým a stylistickým normám, jedná se tedy o posuny objektivní. Naopak posuny individuální jsou projevem překladatelova idiolektu a vychází z jeho interpretace originálu, jedná se tedy o posuny subjektivního rázu. Tento typ posunů může mít za následek podinterpretaci (zanedbání vlastností) nebo přeinterpretaci (přílišné zdůrazňování vlastností) originálu. Dle Levého jsou překladatelskými tendencemi nivelizace, intenzifikace, generalizace a intelektualizace.

3.7.1 Konstitutivní posuny

V této kapitole uvedu příklady základních typů konstitutivních posunů, ke kterým při převodu textu docházelo. Jedná se o převod infinitivních, participiálních a gerundiálních vazeb, existenčních a vytýkacích vět, převod pasiva na aktivum atd.

> **O** (s. 77): *(…) And then I gave birth to the most selfish piece of shit on earth and* ***all it ever did was cry and eat and shit and say****, 'Me, me, me, me me.'*
> **P** (s. 17): *(…) A pak jsem porodila nejsobečtějšího zmetka na zemi a* ***ten pořád jenom plakal a jedl a kadil a říkal*** *‚Já, já, já, já, já.'*

> **O** (s. 26): ***All I do know is that*** *one day she made her proposal.*
> **P** (s. 12): ***Vím jen, že*** *jednoho dne za ním přišla se svým návrhem.*

Nepravou vytýkací konstrukci v prvním příkladu jsem převedla na hlavní větu napojenou na předchozí větu souřadící spojkou „a" stejně jako v originále. Další změny si věta nevyžadovala. V druhém příkladu také došlo k převedení na hlavní větu, ale byla zachována vedlejší věta předmětná uvedená spojkou „že". Náhradou univerzálního kvantifikátoru *all* za omezující příslovce *jen* došlo k modulaci, tedy ke změně hlediska.

> **O** (s. 26): „*I didn't ask you* ***to have a kid****. I asked you* ***to help me to have*** *my* ***kid****. (…)"*
> **P** (s. 12): *„Já po tobě ale nechci,* ***abys se mnou měl dítě****. Chci,* ***abys mi pomohl pořídit si vlastní dítě****. (…)"*

[31] LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, 367 s.
[32] GROMOVÁ, Edita. *Úvod do translatológie*. Nitra, Univerzita Konštantína Filozofa – Filozofická fakulta, 2009, s. 56–70.

Infinitiv, který je v obou větách použit jako prostředek kondenzace, jsem v obou případech převedla na vedlejší větou předmětnou, infinitiv *to have my kid* ve druhé větě jsem do češtiny převedla infinitivem.

> **O** (s. 30): *My gran still tells the story of when I was three years old and,* ***fed up with being a prisoner****, I dug a hole under the gate in the driveway, wriggled through, and ran off.*
> **P** (s. 16): *Babička dodnes vzpomíná na to, jak jsem měl ve třech letech po krk* ***vězeňského života****, vykopal jsem díru pod bránou na příjezdové cestě, protáhl se skrz ni a utekl.*

Příčinné participium jsem přeložila slovesně odpovídající českou frází *mít po krk*. Gerundium ve funkci předložkového předmětu jsem do češtiny převedla jako předmět ve formě jmenné fráze, kde je *život* řídícím slovem nahrazujícím přítomný gerundiální tvar *being* a ze substantiva *prisoner* se stává těsný přívlastek shodný.

> **O** (s. 22): ***There were mixed kids in South Africa*** *nine months after the first Dutch boats hit the beach in Table Bay.*
> **P** (s. 8): ***V Jižní Africe se rodili malí míšenci*** *již devět měsíců po tom, co na pláž ve Stolové zátoce dorazily první nizozemské lodě.*

Existenciálně-lokativní *there were* (vyjadřující existenci něčeho v nějakém místě nebo době)[33] jsem v cílovém textu nahradila specifičtějším plnovýznamovým slovesem *rodit*. Doplněním příslovečného určení času o příslovce *již* došlo při překladu k intelektualizaci.

> **O** (s. 22): ***Laws were passed*** *prohibiting sex between Europeans and natives, (...)*
> **P** (s. 8): ***Vláda vydala zákony*** *zakazující pohlavní styk Evropanů s domorodci.*

Pasivní konstrukci jsem zde převedla do aktiva. Podmět se v překladu stává předmětem, novým podmětem je doplněný činitel, jehož explicitací došlo k intelektualizaci vyložením nedořečeného.

3.7.2 Individuální posuny

Některé individuální posuny jsem již okomentovala v předchozích kapitolách, zde tedy uvedu jen několik příkladů, které ještě nebyly zmíněny. Ve většině případů

[33] DUŠKOVÁ, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 4. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 354.

se jedná o posuny tematické, u kterých dochází k funkční náhradě cizího prvku za domácí (použitím odlišných denotátů).

Mezi tematické posuny (dle terminologie Vinaye a Darbelneta se jedná o adaptaci[34]) se řadí nahrazování šablonovitých formulí originálu formulemi domácími. Tohoto posunu jsem se dopustila při překladu hlaviček Trevorových dopisů, které vždy uvádí tradiční formulí *To Whom It May Concern*, která je typická pro anglickou úřední korespondenci. V originální české korespondenci se doslovný překlad této fráze nepoužívá. Ve snaze dodat dopisům na autentičnosti jsem po konzultaci s vedoucím zvolila formuli, s níž se zvlášť mladší generace čtenářů už tolik nesetkává, nicméně v době, o níž píše Noah, patřila k běžným součástem úřední korespondence v češtině, a tou je *věc*. Anglická formule se v originále vyskytuje dvakrát, v obou případech jsem vymyslela účel dopisu dle obsahu psaní (*Věc: domácí práce; Věc: školní prospěch*).

V textu se objevují jednotky americké měrné soustavy, které jsem se rozhodla adaptovat domácímu prostředí.

> **O** (s. 79): *My eyebrows were gone and the front* ***inch or so*** *of my hair was completely burned off.*
> **P** (s. 19): *Chybělo mi obočí a* ***dva tři centimetry*** *vlasů nad čelem jsem měl úplně sežehlé.*

Jedná se totiž o palce, které se sice v cílové kultuře používají pro udávání rozměrů úhlopříčky apod., ale v tomto případě by jejich použití znělo velice exoticky. Vzhledem k tomu, že jeden palec odpovídá 2,54 centimetrům, bylo zde potřeba uvést přibližnou hodnotu *dva tři centimetry*, protože udání přesného čísla by bylo v tomto typu textu nesmyslné a rušivé. Originál navíc také vyjadřuje pouze přibližnost. Dále jsem převáděla například libry na kilogramy.

K nivelizaci došlo na několika místech, uchylovala jsem se k ní zejména v přímé řeči a v expresivních pojmenováních, jak jsem již zmínila. Několikrát jsem vynechala vulgární výraz a nahradila ho výrazem stylově nezabarveným. Řídila jsem se radou Levého, že ne vše příznakové lze překládat příznakově.[35] Výrazové i významové oslabení jsem v jiných částech textu kompenzovala.

> **O** (s. 80): *Every time I got punished, as my mom was* ***whooping my ass*** *(…)*
> **P** (s. 19): *Pokaždé, když jsem zas trest* ***dostával od matky výprask*** *(…)*

[34] KNITTLOVÁ, D. *K teorii i praxi překladu.* Olomouc: Univerzita Palackého 2000, s. 8.
[35] LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, s. 120.

To whoop ass je ve slovníku uvedeno jako slangový výraz, do češtiny jsem ho ovšem převedla neutrálním *dostat výprask*, v jiném případě jsem výraz převedla jako *dostat na zadek*, jakákoliv expresivnější verze by totiž byla pro český jazyk s ohledem na daný kontext neúnosná.

> **O** (s. 78): *The two things I loved most were fire and knives. I was **endlessly** fascinated by them.*
> **P** (s. 18): *Dvě věci, které jsem miloval nejvíc, byly nože a oheň. **Neskonale** mě fascinovaly.*

V příkladu výše došlo k mírnému zesílení. Adverbium *endlessly* jsem přeložila jako *neskonale*. Dle slovníku se jedná o knižní výraz, ale mám za to, že i přes intenzifikaci se jedná o legitimní řešení, zvláště vzhledem k tomu, že se jedná o substituci nahrazující výrazovou ztrátu vzniklou na jiném místě v textu.

Dále jsem v několika případech převedla slovo *mother* zdrobnělým tvarem *maminka*.

> **O** (s. 81):*"Are you lost, little boy? Where's your **mother**?"*
> *"Yeah," the cashier said. "Where's your **mother**?"*
> *I pointed at my mother. "She's my **mother**."*
> ***P** (s. 21): „Neztratil ses, chlapečku? Kde máš **maminku**?"*
> *„Ano," přidal se prodavač. „Kde máš **maminku**?"*
> *Ukázal jsem na svou matku. „Tohle je moje **maminka**."*

Učinila jsem tak konkrétně ve třech uvedených případech v části dialogu, kde by bylo nepřirozené použít strohý výraz *matka*, jelikož je z replik zřejmá vhodnost citového zabarvení. Použití deminutiva také pomáhá zvýšit autentičnost dialogu.

> **O** (s. 81): *The **cashier** nodded. She paid him, took our groceries, and walked out of the shop.*
> **P** (s. 21): ***Prodavač** přikývl. Zaplatila mu, popadla nákup a vyšla ven z obchodu.*

Ke generalizaci došlo například u slova *cashier*. Problémem zde bylo to, že zaměstnancem obchodu zde není žena, ale muž, a český výraz *pokladní* je tradičně silně asociován s ženami. Proto jsem zvolila obecnější pojmenování *prodavač*, součástí jehož práce nemusí být pouze obsluha pokladny, ale například také poskytování podrobných informací o sortimentu a rad zákazníkům. Převedení fráze *took our groceries* expresivnějším výrazem *popadla nákup* je dalším příkladem kompenzace zeslabení expresivity na jiném místě.

4 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vytvořit funkční překlad vybraných kapitol z publikace *Born a Crime,* jehož funkce bude odpovídat funkci originálu. Dalším cílem bylo vytvořit odborný komentář k překladu textu, který se bude věnovat analýze výchozího i cílového textu, konkrétním problémům, které při překladu nastaly, a jejich řešení. Dle mého názoru byly tyto cíle splněny.

Nejnáročnější byl převod jihoafrických reálií a řešení problémů vzniklých odlišnostmi výchozího a cílového jazyka, jako je například nominálnost a kondenzovanost angličtiny. Problémy, na které jsem nestačila sama, jsem konzultovala s rodilým mluvčím, s absolventem oboru afrických studií na UHK a s vedoucím práce.

Komentování kroků, které jsem učinila při převodu textu, mě donutilo znovu se zamyslet nad svými rozhodnutími a umožnilo mi zhodnotit celý svůj překlad. Práce s tímto textem pro mě byla velkou zkušeností a jsem si jistá, že ji v budoucnu zužitkuji.

Seznam použité literatury

Primární literatura

NOAH, Trevor: *Born a crime: stories from a South African childhood*. New York: Spiegel & Grau, 2016, s. 21-31, 75-85. ISBN 978-0-399-58817-4.

Sekundární literatura

Lingvistika a translatologie

CRYSTAL, David a QUIRK, Randolph. *A Comprehensive grammar of the English language*. London: Longman, 1985. x, 1779 p. ISBN 0-582-51734-6.

ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie a MINAŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.

DUŠKOVÁ, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 4. vyd. Praha: Academia, 2012. 673 s. ISBN 978-80-200-2211-0.

GROMOVÁ, Edita. *Úvod do translatológie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa – Filozofická fakulta, 2009. 96 s. ISBN 978-80-8094-627-2.

JAKOBSON, Roman: Lingvistika a poetika. In: JAKOBSON, Roman a ČERVENKA, Miroslav, ed. *Poetická funkce*. Vyd. tohoto souboru 1. Jinočany: H&H, 1995. Artes et litterae. Literárněvědná řada, s. 74-105. ISBN 80-85787-83-0.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 214 s. ISBN 80-244-0143-6.

NEWMARK, Peter. „A new theory of translation“. In Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity – Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis S 13, 2007 – Brno Studies in English, 2007. 215 s. ISBN 978-80-210-4559-0

NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall, 1988. 292 s. ISBN 978-01-39125-93-5.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 367 s. ISBN 978-80-87561-15-7.

MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Estetická funkce, norma a hodnota jako sociální fakty = Fonctions, norme et valeur esthétiques comme faits sociaux*. Praha: Fr. Borový, 1936. 85 s. Úvahy a přednášky; sv. 4.

NORD, Christiane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Amsterdam: Rodopi, 1991. 250 s. ISBN 90-5183-311-3.

POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. 2. preprac. a rozš. vyd. Bratislava: Tatran, 1975. 293 s.

URBANOVÁ, Ludmila. *Stylistika anglického jazyka*. Vyd. 1. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. 104 s. ISBN 978-80-87029-29-9.

Slovníky, příručky, encyklopedie

Český národní korpus – InterCorp verze 10 [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. [cit. 2015-07-15]. Dostupný z: http://www.korpus.cz/

Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus – The Free Dictionary [online]. © 2003 [cit. 2019-4-10]. Dostupné z: https://www.thefreedictionary.com

Internetová jazyková příručka ÚJC AV CR. [online]. © 2008-2015. [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: http://prirucka.ujc.cas.cz/

Pravidla českého pravopisu. Vyd. 2. (s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR). Praha: Academia, 2005. 391 s. ISBN 80-200-1327-X.

Slovník spisovného jazyka českého [online]. © Ústav pro jazyk český v. v. i.2011. [cit. 2018-12-01]. Dostupné z: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc

Jihoafrické reálie a ostatní tištěné i internetové zdroje

FLEK, Alexandr, 2009. *Bible: překlad 21. století* [online] 1.vyd. Praha: Biblion, 2009 [cit. 2019-02-01]. Dostupné z: http://onlineb21.bible21.cz

KLÍMA, Jan. *Dějiny Afriky*. Vyd. 1. Praha: NLN – Nakladatelství Lidové noviny. 2012. 688 s. ISBN 978-80-7422-189-7.

ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2003. 113 s. ISBN 80-7277-184-1.

Příloha: výchozí text

—

Apartheid was perfect racism. It took centuries to develop, starting all the way back in 1652 when the Dutch East India Company landed at the Cape of Good Hope and established a trading colony, Kaapstad, later known as Cape Town, a rest stop for ships traveling between Europe and India. To impose white rule, the Dutch colonists went to war with the natives, ultimately developing a set of laws to subjugate and enslave them. When the British took over the Cape Colony, the descendants of the original Dutch settlers trekked inland and developed their own language, culture, and customs, eventually becoming their own people, the Afrikaners—the white tribe of Africa.

The British abolished slavery in name but kept it in practice. They did so because, in the mid-1800s, in what had been written off as a near-worthless way station on the route to the Far East, a few lucky capitalists stumbled upon the richest gold and diamond reserves in the world, and an endless supply of expendable bodies was needed to go in the ground and get it all out.

As the British Empire fell, the Afrikaner rose up to claim South Africa as his rightful inheritance. To maintain power in the face of the country's rising and restless black majority, the government realized they needed a newer and more robust set of tools. They set up a formal commission to go out and study institutionalized racism all over the world. They went to Australia. They went to the Netherlands. They went to America. They saw what worked, what didn't. Then they came back and published a report, and the government used that knowledge to build the most advanced system of racial oppression known to man.

Apartheid was a police state, a system of surveillance and laws designed to keep black people under total control. A full compendium of those laws would run more than three thousand pages and weigh approximately ten pounds, but the general thrust of it should be easy enough for any American to understand. In America you had the forced removal of the native onto reservations coupled with slavery followed by segregation. Imagine all three of those things happening to the same group of people at the same time. That was apartheid.

—

BORN A CRIME

I grew up in South Africa during apartheid, which was awkward because I was raised in a mixed family, with me being the mixed one in the family. My mother, Patricia Nombuyiselo Noah, is black. My father, Robert, is white. Swiss/German, to be precise, which Swiss/Germans invariably are. During apartheid, one of the worst crimes you could commit was having sexual relations with a person of another race. Needless to say, my parents committed that crime.

In any society built on institutionalized racism, race-mixing doesn't merely challenge the system as unjust, it reveals the system as unsustainable and incoherent. Race-mixing proves that races can mix—and in a lot of cases, want to

mix. Because a mixed person embodies that rebuke to the logic of the system, race-mixing becomes a crime worse than treason.

Humans being humans and sex being sex, that prohibition never stopped anyone. There were mixed kids in South Africa nine months after the first Dutch boats hit the beach in Table Bay. Just like in America, the colonists here had their way with the native women, as colonists so often do. Unlike in America, where anyone with one drop of black blood automatically became black, in South Africa mixed people came to be classified as their own separate group, neither black nor white but what we call "colored." Colored people, black people, white people, and Indian people were forced to register their race with the government. Based on those classifications, millions of people were uprooted and relocated. Indian areas were segregated from colored areas, which were segregated from black areas—all of them segregated from white areas and separated from one another by buffer zones of empty land. Laws were passed prohibiting sex between Europeans and natives, laws that were later amended to prohibit sex between whites and all nonwhites.

The government went to insane lengths to try to enforce these new laws. The penalty for breaking them was five years in prison. There were whole police squads whose only job was to go around peeking through windows—clearly an assignment for only the finest law enforcement officers. And if an interracial couple got caught, God help them. The police would kick down the door, drag the people out, beat them, arrest them. At least that's what they did to the black person. With the white person it was more like, "Look, I'll just say you were drunk, but don't do it again, eh? Cheers." That's how it was with a white man and a black woman. If a black man was caught having sex with a white woman, he'd be lucky if he wasn't charged with rape.

If you ask my mother whether she ever considered the ramifications of having a mixed child under apartheid, she will say no. She wanted to do something, figured out a way to do it, and then she did it. She had a level of fearlessness that you have to possess to take on something like she did. If you stop to consider the ramifications, you'll never do anything. Still, it was a crazy, reckless thing to do. A million things had to go right for us to slip through the cracks the way we did for as long as we did.

Under apartheid, if you were a black man you worked on a farm or in a factory or in a mine. If you were a black woman, you worked in a factory or as a maid. Those were pretty much your only options. My mother didn't want to work in a factory. She was a horrible cook and never would have stood for some white lady telling her what to do all day. So, true to her nature, she found an option that was not among the ones presented to her: She took a secretarial course, a typing class. At the time, a black woman learning how to type was like a blind person learning how to drive. It's an admirable effort, but you're unlikely to ever be called upon to execute the task. By law, white-collar jobs and skilled-labor jobs were reserved for whites. Black people didn't work in offices. My mom, however, was a rebel, and, fortunately for her, her rebellion came along at the right moment.

In the early 1980s, the South African government began making minor reforms in an attempt to quell international protest over the atrocities and human rights abuses of apartheid. Among those reforms was the token hiring of black workers in low-level white-collar jobs. Like typists. Through an employment

agency she got a job as a secretary at ICI, a multinational pharmaceutical company in Braamfontein, a suburb of Johannesburg.

When my mom started working, she still lived with my grandmother in Soweto, the township where the government had relocated my family decades before. But my mother was unhappy at home, and when she was twenty-two she ran away to live in downtown Johannesburg. There was only one problem: It was illegal for black people to live there.

The ultimate goal of apartheid was to make South Africa a white country, with every black person stripped of his or her citizenship and relocated to live in the homelands, the Bantustans, semi-sovereign black territories that were in reality puppet states of the government in Pretoria. But this so-called white country could not function without black labor to produce its wealth, which meant black people had to be allowed to live near white areas in the townships, government-planned ghettos built to house black workers, like Soweto. The township was where you lived but your status as a laborer was the only thing that permitted you to stay there. If your papers were revoked for any reason, you could be deported back to the homelands.

To leave the township for work in the city, or for any other reason, you had to carry a pass with your ID number; otherwise you could be arrested. There was also a curfew: After a certain hour, blacks had to be back home in the town ship or risk arrest. My mother didn't care. She was determined to never go home again. So she stayed in town, hiding and sleeping in public restrooms until she learned the rules of navigating the city from the other black women who had contrived to live there: prostitutes.

Many of the prostitutes in town were Xhosa. They spoke my mother's language and showed her how to survive. They taught her how to dress up in a pair of maid's overalls to move around the city without being questioned. They also introduced her to white men who were willing to rent out flats in town. A lot of these men were foreigners, Germans and Portuguese who didn't care about the law and were happy to sign a lease giving a prostitute a place to live and work in exchange for a steady piece on the side. My mom wasn't interested in any such arrangement, but thanks to her job she did have money to pay rent. She met a German fellow through one of her prostitute friends, and he agreed to let her a flat in his name. She moved in and bought a bunch of maid's overalls to wear. She was caught and arrested many times, for not having her ID on the way home from work, for being in a white area after hours. The penalty for violating the pass laws was thirty days in jail or a fine of fifty rand, nearly half her monthly salary. She would scrape together the money, pay the fine, and go right back about her business.

My mom's secret flat was in a neighborhood called Hillbrow. She lived in number 203. Down the corridor was a tall, brown-haired, brown-eyed Swiss/German expat named Robert. He lived in 206. As a former trading colony, South Africa has always had a large expatriate community. People find their way here. Tons of Germans. Lots of Dutch. Hillbrow at the time was the Greenwich Village of South Africa. It was a thriving scene, cosmopolitan and liberal. There were galleries and underground theaters where artists and performers dared to speak up and criticize the government in front of integrated crowds. There were restaurants and nightclubs, a lot of them foreign-owned, that served a mixed clientele, black people who hated the status quo and white people who simply thought it

ridiculous. These people would have secret get-togethers, too, usually in someone's flat or in empty basements that had been converted into clubs. Integration by its nature was a political act, but the get-togethers themselves weren't political at all. People would meet up and hang out, have parties.

My mom threw herself into that scene. She was always out at some club, some party, dancing, meeting people. She was a regular at the Hillbrow Tower, one of the tallest buildings in Africa at that time. It had a nightclub with a rotating dance floor on the top floor. It was an exhilarating time but still dangerous. Sometimes the restaurants and clubs would get shut down, sometimes not. Sometimes the performers and patrons would get arrested, sometimes not. It was a roll of the dice. My mother never knew whom to trust, who might turn her in to the police. Neighbors would report on one another. The girlfriends of the white men in my mom's block of flats had every reason to report a black woman—a prostitute, no doubt—living among them. And you must remember that black people worked for the government as well. As far as her white neighbors knew, my mom could have been a spy posing as a prostitute posing as a maid, sent into Hillbrow to inform on whites who were breaking the law. That's how a police state works—everyone thinks everyone else is the police.

Living alone in the city, not being trusted and not being able to trust, my mother started spending more and more time in the company of someone with whom she felt safe: the tall Swiss man down the corridor in 206. He was forty-six. She was twenty-four. He was quiet and reserved; she was wild and free. She would stop by his flat to chat; they'd go to underground get-togethers, go dancing at the nightclub with the rotating dance floor. Something clicked.

I know that there was a genuine bond and a love between my parents. I saw it. But how romantic their relationship was, to what extent they were just friends, I can't say. These are things a child doesn't ask. All I do know is that one day she made her proposal.

"I want to have a kid," she told him.

"I don't want kids," he said.

"I didn't ask you to have a kid. I asked you to help me to have my kid. I just want the sperm from you."

"I'm Catholic," he said. "We don't do such things."

"You do know," she replied, "that I could sleep with you and go away and you would never know if you had a child or not. But I don't want that. Honor me with your yes so that I can live peacefully. I want a child of my own, and I want it from you. You will be able to see it as much as you like, but you will have no obligations. You don't have to talk to it. You don't have to pay for it. Just make this child for me."

For my mother's part, the fact that this man didn't particularly want a family with her, was prevented by law from having a family with her, was part of the attraction. She wanted a child, not a man stepping in to run her life. For my father's part, I know that for a long time he kept saying no. Eventually he said yes. Why he said yes is a question I will never have the answer to.

Nine months after that yes, on February 20, 1984, my mother checked into Hillbrow Hospital for a scheduled C-section delivery. Estranged from her family, pregnant by a man she could not be seen with in public, she was alone. The doctors took her up to the delivery room, cut open her belly, and reached in and pulled out a half-white, half-black child who violated any number of laws, statutes, and regulations—I was born a crime.

When the doctors pulled me out there was an awkward moment where they said, “Huh. That’s a very light-skinned baby.” A quick scan of the delivery room revealed no man standing around to take credit.

“Who is the father?” they asked.

“His father is from Swaziland,” my mother said, referring to the tiny, landlocked kingdom in the west of South Africa.

They probably knew she was lying, but they accepted it because they needed an explanation. Under apartheid, the government labeled everything on your birth certificate: race, tribe, nationality. Everything had to be categorized. My mother lied and said I was born in KaNgwane, the semi-sovereign homeland for Swazi people living in South Africa. So my birth certificate doesn’t say that I’m Xhosa, which technically I am. And it doesn’t say that I’m Swiss, which the government wouldn’t allow. It just says that I’m from another country.

My father isn’t on my birth certificate. Officially, he’s never been my father. And my mother, true to her word, was prepared for him not to be involved. She’d rented a new flat for herself in Joubert Park, the neighborhood adjacent to Hillbrow, and that’s where she took me when she left the hospital. The next week she went to visit him, with no baby. To her surprise, he asked where I was. “You said that you didn’t want to be involved,” she said. And he hadn’t, but once I existed he realized he couldn’t have a son living around the corner and not be a part of my life. So the three of us formed a kind of family, as much as our peculiar situation would allow. I lived with my mom. We’d sneak around and visit my dad when we could.

Where most children are proof of their parents’ love, I was the proof of their criminality. The only time I could be with my father was indoors. If we left the house, he’d have to walk across the street from us. My mom and I used to go to Joubert Park all the time. It’s the Central Park of Johannesburg—beautiful gardens, a zoo, a giant chessboard with human-sized pieces that people would play. My mother tells me that once, when I was a toddler, my dad tried to go with us. We were in the park, he was walking a good bit away from us, and I ran after him, screaming, “Daddy! Daddy! Daddy!” People started looking. He panicked and ran away. I thought it was a game and kept chasing him.

I couldn’t walk with my mother, either; a light-skinned child with a black woman would raise too many questions. When I was a newborn, she could wrap me up and take me anywhere, but very quickly that was no longer an option. I was a giant baby, an enormous child. When I was one you’d have thought I was two. When I was two, you’d have thought I was four. There was no way to hide me.

My mom, same as she’d done with her flat and with her maid’s uniforms, found the cracks in the system. It was illegal to be mixed (to have a black parent and a white parent), but it was not illegal to be colored (to have two parents who were both colored). So my mom moved me around the world as a colored child. She found a crèche in a colored area where she could leave me while she was at work. There was a colored woman named Queen who lived in our block of flats. When we wanted to go out to the park, my mom would invite her to go with us. Queen would walk next to me and act like she was my mother, and my mother would walk a few steps behind, like she was the maid working for the colored woman. I’ve got dozens of pictures of me walking with this woman who looks like me but who isn’t my mother. And the black woman standing behind us who looks like she’s photobombing the picture, that’s my mom. When we didn’t have a colored woman to walk with us, my mom would risk walking me on her own.

She would hold my hand or carry me, but if the police showed up she would have to drop me and pretend I wasn't hers, like I was a bag of weed.

When I was born, my mother hadn't seen her family in three years, but she wanted me to know them and wanted them to know me, so the prodigal daughter returned. We lived in town, but I would spend weeks at a time with my grandmother in Soweto, often during the holidays. I have so many memories from the place that in my mind it's like we lived there, too.

Soweto was designed to be bombed—that's how forward-thinking the architects of apartheid were. The township was a city unto itself, with a population of nearly one million. There were only two roads in and out. That was so the military could lock us in, quell any rebellion. And if the monkeys ever went crazy and tried to break out of their cage, the air force could fly over and bomb the shit out of everyone. Growing up, I never knew that my grandmother lived in the center of a bull's-eye.

In the city, as difficult as it was to get around, we managed. Enough people were out and about, black, white, and colored, going to and from work, that we could get lost in the crowd. But only black people were permitted in Soweto. It was much harder to hide someone who looked like me, and the government was watching much more closely. In the white areas you rarely saw the police, and if you did it was Officer Friendly in his collared shirt and pressed pants. In Soweto the police were an occupying army. They didn't wear collared shirts. They wore riot gear. They were militarized. They operated in teams known as flying squads, because they would swoop in out of nowhere, riding in armored personnel carriers—hippos, we called them—tanks with enormous tires and slotted holes in the side of the vehicle to fire their guns out of. You didn't mess with a hippo. You saw one, you ran. That was a fact of life. The township was in a constant state of insurrection; someone was always marching or protesting somewhere and had to be suppressed. Playing in my grandmother's house, I'd hear gunshots, screams, tear gas being fired into crowds.

My memories of the hippos and the flying squads come from when I was five or six, when apartheid was finally coming apart. I never saw the police before that, because we could never risk the police seeing me. Whenever we went to Soweto, my grandmother refused to let me outside. If she was watching me it was, "No, no, no. He doesn't leave the house." Behind the wall, in the yard, I could play, but not in the street. And that's where the rest of the boys and girls were playing, in the street. My cousins, the neighborhood kids, they'd open the gate and head out and roam free and come back at dusk. I'd beg my grandmother to go outside.

"Please. *Please*, can I go play with my cousins?"

"No! They're going to take you!"

For the longest time I thought she meant that the other kids were going to steal me, but she was talking about the police. Children could be taken. Children were taken. The wrong color kid in the wrong color area, and the government could come in, strip your parents of custody, haul you off to an orphanage. To police the townships, the government relied on its network of *impipis*, the anonymous snitches who'd inform on suspicious activity. There were also the blackjacks, black people who worked for the police. My grandmother's neighbor was a blackjack. She had to make sure he wasn't watching when she smuggled me in and out of the house.

My gran still tells the story of when I was three years old and, fed up with being a prisoner, I dug a hole under the gate in the driveway, wriggled through,

and ran off. Everyone panicked. A search party went out and tracked me down. I had no idea how much danger I was putting everyone in. The family could have been deported, my gran could have been arrested, my mom might have gone to prison, and I probably would have been packed off to a home for colored kids.

So I was kept inside. Other than those few instances of walking in the park, the flashes of memory I have from when I was young are almost all indoors, me with my mom in her tiny flat, me by myself at my gran's. I didn't have any friends. I didn't know any kids besides my cousins. I wasn't a lonely kid—I was good at being alone. I'd read books, play with the toy that I had, make up imaginary worlds. I lived inside my head. I still live inside my head. To this day you can leave me alone for hours and I'm perfectly happy entertaining myself. I have to remember to be with people.

Obviously, I was not the only child born to black and white parents during apartheid. Traveling around the world today, I meet other mixed South Africans all the time. Our stories start off identically. We're around the same age. Their parents met at some underground party in Hillbrow or Cape Town. They lived in an illegal flat. The difference is that in virtually every other case they left. The white parent smuggled them out through Lesotho or Botswana, and they grew up in exile, in England or Germany or Switzerland, because being a mixed family under apartheid was just that unbearable.

Once Mandela was elected we could finally live freely. Exiles started to return. I met my first one when I was around seventeen. He told me his story, and I was like, "Wait*, what*? You mean we could have *left*? That was an *option*?" Imagine being thrown out of an airplane. You hit the ground and break all your bones, you go to the hospital and you heal and you move on and finally put the whole thing behind you—and then one day somebody tells you about parachutes. That's how I felt. I couldn't understand why we'd stayed. I went straight home and asked my mom.

"Why? Why didn't we just leave? Why didn't we go to Switzerland?"

"Because I am not Swiss," she said, as stubborn as ever. "This is my country. Why should I leave?"

—

Apartheid, for all its power, had fatal flaws baked in, starting with the fact that it never made any sense. Racism is not logical. Consider this: Chinese people were classified as black in South Africa. I don't mean they were running around acting black. They were still Chinese. But, unlike Indians, there weren't enough Chinese people to warrant devising a whole separate classification. Apartheid, despite its intricacies and precision, didn't know what to do with them, so the government said, "Eh, we'll just call 'em black. It's simpler that way."

Interestingly, at the same time, Japanese people were labeled as white. The reason for this was that the South African government wanted to establish good relations with the Japanese in order to import their fancy cars and electronics. So Japanese people were given honorary white status while Chinese people stayed black. I always like to imagine being a South African policeman who likely couldn't tell the difference between Chinese and Japanese but whose job was to make sure that people of the wrong color

weren't doing the wrong thing. If he saw an Asian person sitting on a whites-only bench, what would he say?

„Hey, get off that bench, you Chinaman!"

"Excuse me. I'm Japanese."

"Oh, I apologize, sir. I didn't mean to be racist. Have a lovely afternoon.

—

LOOPHOLES

My mother used to tell me, "I chose to have you because I wanted something to love and something that would love me unconditionally in return—and then I gave birth to the most selfish piece of shit on earth and all it ever did was cry and eat and shit and say, 'Me, me, me, me me.'"

My mom thought having a child was going to be like having a partner, but every child is born the center of its own universe, incapable of understanding the world beyond its own wants and needs, and I was no different. I was a voracious kid. I consumed boxes of books and wanted more, more, more. I ate like a pig. The way I ate I should have been obese. At a certain point the family thought I had worms. Whenever I went to my cousins' house for the holidays, my mom would drop me off with a bag of tomatoes, onions, and potatoes and a large sack of cornmeal. That was her way of preempting any complaints about my visit. At my gran's house I always got seconds, which none of the other kids got. My grandmother would give me the pot and say, "Finish it." If you didn't want to wash the dishes, you called Trevor. They called me the rubbish bin of the family. I ate and ate and ate.

I was hyperactive, too. I craved constant stimulation and activity. When I walked down the sidewalk as a toddler, if you didn't have my arm in a death grip, I was off, running full-speed toward the traffic. I loved to be chased. I thought it was a game. The old grannies my mom hired to look after me while she was at work? I would leave them in tears. My mom would come home and they'd be crying. "I quit. I can't do this. Your son is a tyrant." It was the same with my schoolteachers, with Sunday school teachers. If you weren't engaging me, you were in trouble. I wasn't a shit to people. I wasn't whiny and spoiled. I had good manners. I was just high-energy and knew what I wanted to do.

My mom used to take me to the park so she could run me to death to burn off the energy. She'd take a Frisbee and throw it, and I'd run and catch it and bring it back. Over and over and over. Sometimes she'd throw a tennis ball. Black people's dogs don't play fetch; you don't throw anything to a black person's dog unless it's food. So it was only when I started spending time in parks with white people and their pets that I realized my mom was training me like a dog.

Anytime my extra energy wasn't burned off, it would find its way into general naughtiness and misbehavior. I prided myself on being the ultimate prankster. Every teacher at school used overhead projectors to put their notes up on the wall during class. One day I went around and took the magnifying glass out of every projector in every classroom. Another time I emptied a fire extinguisher into the school piano, because I knew we were going to have a performance at assembly the next day. The pianist sat down and played the first note and, foomp!, all this foam exploded out of the piano.

The two things I loved most were fire and knives. I was endlessly fascinated by them. Knives were just cool. I collected them from pawnshops and

garage sales: flick knives, butterfly knives, the Rambo knife, the Crocodile Dundee knife. Fire was the ultimate, though. I loved fire and I especially loved fireworks. We celebrated Guy Fawkes Day in November, and every year my mom would buy us a ton of fireworks, like a mini-arsenal. I realized that I could take the gunpowder out of all the fireworks and create one massive firework of my own. One afternoon I was doing precisely that, goofing around with my cousin and filling an empty plant pot with a huge pile of gunpowder, when I got distracted by some Black Cat firecrackers. The cool thing you could do with a Black Cat was, instead of lighting it to make it explode, you could break it in half and light it and it would turn into a mini-flamethrower. I stopped midway through building my gunpowder pile to play with the Black Cats and somehow dropped a match into the pile. The whole thing exploded, throwing a massive ball of flame up in my face. Mlungisi screamed, and my mom came running into the yard in a panic.

"What happened?!"

I played it cool, even though I could still feel the heat of the fireball on my face. "Oh, nothing. Nothing happened."

"Were you playing with fire?!"

"No."

She shook her head. "You know what? I would beat you, but Jesus has already exposed your lies."

"Huh?"

"Go to the bathroom and look at yourself."

I went to the toilet and looked in the mirror. My eyebrows were gone and the front inch or so of my hair was completely burned off.

From an adult's point of view, I was destructive and out of control, but as a child I didn't think of it that way. I never wanted to destroy. I wanted to create. I wasn't burning my eyebrows. I was creating fire. I wasn't breaking overhead projectors. I was creating chaos, to see how people reacted.

And I couldn't help it. There's a condition kids suffer from, a compulsive disorder that makes them do things they themselves don't understand. You can tell a child, "Whatever you do, don't draw on the wall. You can draw on this paper. You can draw in this book. You can draw on any surface you want. But do not draw or write or color on the wall." The child will look you dead in the eye and say, "Got it." Ten minutes later the child is drawing on the wall. You start screaming. "Why the hell are you drawing on the wall?!" The child looks at you, and he genuinely has no idea why he drew on the wall. As a kid, I remember having that feeling all the time. Every time I got punished, as my mom was whooping my ass, I'd be thinking, *Why did I just do that? I knew not to do that. She told me not to do that.* Then once the hiding was over I'd say to myself*, I'm going to be so good from here on. I'm never ever going to do a bad thing in my life ever ever ever ever ever—and to remember not to do anything bad, let me write something on the wall to remind myself...*and then I would pick up a crayon and get straight back into it, and I never understood why.

My relationship with my mom was like the relationship between a cop and a criminal in the movies—the relentless detective and the devious mastermind she's determined to catch. They're bitter rivals, but, damn, they respect the hell out of each other, and somehow they even grow to like each other. Sometimes my mom would catch me, but she was usually one step behind, and she was always giving

me the eye. *Someday, kid. Someday I'm going to catch you and put you away for the rest of your life. Then I would give her a nod in return. Have a good evening, Officer.* That was my whole childhood.

My mom was forever trying to rein me in. Over the years, her tactics grew more and more sophisticated. Where I had youth and energy on my side, she had cunning, and she figured out different ways to keep me in line. One Sunday we were at the shops and there was a big display of toffee apples. I loved toffee apples, and I kept nagging her the whole way through the shop. "*Please* can I have a toffee apple? *Please* can I have a toffee apple? *Please* can I have a toffee apple? *Please* can I have a toffee apple?"

Finally, once we had our groceries and my mom was heading to the front to pay, I succeeded in wearing her down. "Fine," she said. "Go and get a toffee apple." I ran, got a toffee apple, came back, and put it on the counter at the checkout.

"Add this toffee apple, please," I said.

The cashier looked at me skeptically. "Wait your turn, boy. I'm still helping this lady."

"No," I said. "She's buying it for me."

My mother turned to me. "Who's buying it for you?"

"You're buying it for me."

"No, no. Why doesn't your mother buy it for you?"

"What? My mother? You are my mother."

"I'm your mother? No, I'm not your mother. Where's your mother?"

I was so confused. "*You're* my mother."

The cashier looked at her, looked back at me, looked at her again. She shrugged, like, *I have no idea what that kid's talking about*. Then she looked at me like she'd never seen me before in her life.

"Are you lost, little boy? Where's your mother?"

"Yeah," the cashier said. "Where's your mother?"

I pointed at my mother. "She's my mother."

"What? She can't be your mother, boy. She's black. Can't you see?"

My mom shook her head. "Poor little colored boy lost his mother. What a shame."

I panicked. Was I crazy? Is she not my mother? I started bawling. "*You're* my mother. *You're* my mother. *She's* my mother. *She's* my mother."

She shrugged again. "So sad. I hope he finds his mother."

The cashier nodded. She paid him, took our groceries, and walked out of the shop. I dropped the toffee apple, ran out behind her in tears, and caught up to her at the car. She turned around, laughing hysterically, like she'd really got me good.

"Why are you crying?" she asked.

"Because you said you weren't my mother. Why did you say you weren't my mother?"

"Because you wouldn't shut up about the toffee apple. Now get in the car. Let's go."

By the time I was seven or eight, I was too smart to be tricked, so she changed tactics. Our life turned into a courtroom drama with two lawyers constantly debating over loopholes and technicalities. My mom was smart and had a sharp tongue, but I was quicker in an argument. She'd get flustered because she couldn't keep up. So she started writing me letters. That way she could make her points and there could be no verbal sparring back and forth. If I had chores to

do, I'd come home to find an envelope slipped under the door, like from the landlord.

> Dear Trevor,
> "Children, obey your parents in everything, for this pleases the Lord."
> —Colossians 3:20
>
> There are certain things I expect from you as my child and as a young man. You need to clean your room. You need to keep the house clean. You need to look after your school uniform. Please, my child, I ask you. Respect my rules so that I may also respect you. I ask you now, please go and do the dishes and do the weeds in the garden.
>
> Yours sincerely,
> Mom

I would do my chores, and if I had anything to say I would write back. Because my mom was a secretary and I spent hours at her office every day after school, I'd learned a great deal about business correspondence. I was extremely proud of my letter-writing abilities."

> To Whom It May Concern:
> Dear Mom,
>
> I have received your correspondence earlier. I am delighted to say that I am ahead of schedule on the dishes and I will continue to wash them in an hour or so. Please note that the garden is wet and so I cannot do the weeds at this time, but please be assured this task will be completed by the end of the weekend. Also, I completely agree with what you are saying with regard to my respect levels and I will maintain my room to a satisfactory standard.
>
> Yours sincerely,
> Trevor

Those were the polite letters. If we were having a real, full-on argument or if I'd gotten in trouble at school, I'd find more accusatory missives waiting for me when I got home.

> Dear Trevor,
> "Foolishness is bound up in the heart of a child; the rod of discipline will remove it far from him."
> —Proverbs 22:15
>
> Your school marks this term have been very disappointing, and your behavior in class continues to be disruptive and disrespectful. It is clear from your actions that you do not respect me. You do not respect your teachers. Learn to respect the women in your life. The way you treat me and the way you treat your teachers will be the way you treat other women in the world. Learn to buck that trend now and you will be a better man because of it. Because of your behavior I am grounding you for one week. There will be no television and no videogames.
>
> Yours sincerely,
> Mom

I, of course, would find this punishment completely unfair. I'd take the letter and confront her.

"Can I speak to you about this?"

"No. If you want to reply, you have to write a letter."

I'd go to my room, get out my pen and paper, sit at my little desk, and go after her arguments one by one.

> To Whom It May Concern:
> Dear Mom,
>
> First of all, this has been a particularly tough time in school, and for you to say that my marks are bad is extremely unfair, especially considering the fact that you yourself were not very good in school and I am, after all, a product of yours, and so in part you are to blame because if you were not good in school, why would I be good in school because genetically we are the same. Gran always talks about how naughty you were, so obviously my naughtiness comes from you, so I don't think it is right or just for you to say any of this.
>
> Yours sincerely,
> Trevor

I'd bring her the letter and stand there while she read it. Invariably she'd tear it up and throw it in the dustbin. "Rubbish! This is rubbish!" Then she'd start to launch into me and I'd say, "Ah-ah-ah. No. You have to write a letter." Then I'd go to my room and wait for her reply. This sometimes went back and forth for days.

The letter writing was for minor disputes. For major infractions, my mom went with the ass-whooping. Like most black South African parents, when it came to discipline my mom was old school. If I pushed her too far, she'd go for the belt or switch. That's just how it was in those days. Pretty much all of my friends had it the same.

My mom would have given me proper sit-down hidings if I'd given her the opportunity, but she could never catch me. My gran called me "Springbok," after the second-fastest land mammal on earth, the deer that the cheetah hunts. My mom had to become a guerrilla fighter. She got her licks in where she could, her belt or maybe a shoe, administered on the fly.

One thing I respected about my mom was that she never left me in any doubt as to why I was receiving the hiding. It wasn't rage or anger. It was discipline from a place of love. My mom was on her own with a crazy child. I destroyed pianos. I shat on floors. I would screw up, she'd beat the shit out of me and give me time to cry, and then she'd pop back into my room with a big smile and go, "Are you ready for dinner? We need to hurry and eat if we want to watch *Rescue 911*. Are you coming?"

"What? What kind of psychopath are you? You just beat me!"

"Yes. Because you did something wrong. It doesn't mean I don't love you anymore."

"What?"

"Look, did you or did you not do something wrong?"

"I did."

"And then? I hit you. And now that's over. So why sit there and cry? It's time for *Rescue 911*. William Shatner is waiting. Are you coming or not?"